

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

της

ΤΣΙΡΩΝΑ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

Θεσσαλονίκη 2019

ΑΦΙΕΡΩΣΕΙΣ

Στην οικογένειά μου για τη στήριξη που μου προσέφερε κατά τη διάρκεια των σπουδών μου και ειδικότερα κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου, για το χρόνο που αφιέρωσε, για την πολύτιμη βοήθεια του, καθώς και για τις συμβουλές που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια συγγραφής της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές μου για όλες τις γνώσεις και εμπειρίες που μου προσέφεραν καθ' όλη τη διάρκεια του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου, για την ηθική συμπαράσταση, ενθάρρυνση και υποστήριξη που μου προσέφερε καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το συνεχώς εξελισσόμενο οικονομικό περιβάλλον έχει δημιουργήσει τεράστιο ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων. Η κάθε οικονομική οντότητα προσπαθεί καθημερινά για την επιβίωση, την ανάπτυξη και την επικράτησή της στον κλάδο. Για το πετύχει αυτό, ακολουθεί διάφορες στρατηγικές οι οποίες τη βοηθούν για την επίτευξη των στόχων της, τέτοιες στρατηγικές είναι η αύξηση της παραγωγικότητας της, η μείωση των τιμών όπως και η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών της. Τα αποτελέσματα των παραπάνω στρατηγικών έχουν επίπτωση στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της, καθώς οι πληροφορίες που παρέχονται στους ενδιαφερόμενους είναι παραποιημένες και κατευθυνόμενες από τη διοίκηση έτσι ώστε η εικόνα που παρουσιάζει η επιχείρηση να είναι η επιθυμητή.

Η παρούσα εργασία ασχολείται με το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής, που έχει κάνει την εμφάνισή του τα τελευταία χρόνια. Παρουσιάζονται οι τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής που χρησιμοποιούνται, κυρίως, ως μέσο χειραγώγησης των αποτελεσμάτων που παρουσιάζει η εκάστοτε εταιρία. Στη συνέχεια, αναλύεται ποιες είναι αυτές οι τεχνικές και πως επηρεάζουν τις οικονομικές καταστάσεις, τις πληροφορίες που παρέχονται στους χρήστες και φυσικά τις αποφάσεις των ατόμων.

Έπειτα, παρουσιάζεται η επιστήμη της ελεγκτικής και κατά πόσο μπορεί, και αν μπορεί, να συμβάλει στον εντοπισμό και στον περιορισμό του φαινομένου της δημιουργικής λογιστικής. Επιπλέον, εξετάζεται αν μπορεί ο ελεγκτής να λάβει κάποια μέτρα τα οποία να συμβάλλουν στην αποτροπή χρήσης των συγκεκριμένων τεχνικών. Τέλος, ερευνούνται ορισμένοι λογαριασμοί στους οποίους εμφανίζονται συχνότερα οι τεχνικές της.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η απάντηση του ερωτήματος εάν μπορεί ο ελεγκτής να εντοπίσει τυχόν παραποιήσεις στις οικονομικές καταστάσεις των ελεγχόμενων οικονομικών οντοτήτων και κατά πόσο αυτές οι «βελτιώσεις» επηρεάζουν τα ενδιαφερόμενα άτομα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	3
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
2.2 ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	3
2.3 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	7
2.4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΚΕΡΔΩΝ	8
2.5 ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗΣ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	17
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	17
3.2 ΔΙΤΤΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	17
3.3 ΚΙΝΗΤΡΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	19
3.4 Η ΗΘΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ	23
4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	23
4.2 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ	23
4.3 ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	24
4.4 ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	25
4.5 ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	29
4.6 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	35
4.7 ΕΛΕΓΧΟΣ ΠΑΓΙΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ	36
4.8 ΕΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ	39
4.9 ΕΛΕΓΧΟΣ ΧΡΕΟΓΡΑΦΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ	40

4.10 ΕΛΕΓΧΟΣ ΧΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ.....	42
4.11 ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΘΕΣΗΣ.....	42
4.12 ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΩΝ ΚΑΙ ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΩΝ.....	43
4.13 ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΣΟΔΩΝ.....	45
4.14 ΕΛΕΓΧΟΣ ΕΞΟΔΩΝ	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ.....	47
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	49
ΑΡΘΡΑ.....	49
ΒΙΒΛΙΑ.....	52

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: ΛΟΓΟΙ ΧΡΗΣΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	6
ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

ΣΧΗΜΑ 1: ΜΟΝΤΕΛΟ COSO.....	33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας συντάσσονται ακολουθώντας τους λογιστικούς κανόνες και κανονισμούς. Πρωταρχικός σκοπός τους είναι η παρουσίαση της πραγματικής χρηματοοικονομικής θέσης της επιχείρησης. Βέβαια, σε ορισμένες περιπτώσεις τα διοικητικά στελέχη, έχοντας ως στόχο την προσέλκυση του ενδιαφέροντος του κοινού, την πλασματική επίτευξη των στόχων που οι ίδιοι έχουν θέσει κτλ, επιλέγουν να «πειράξουν» τις οικονομικές καταστάσεις και να παρέχουν παραποιημένες λογιστικές πληροφορίες. Με αυτό τον τρόπο παρουσιάζουν μία ωραιοποιημένη εικόνα της επιχείρησης, αποπροσανατολίζοντας το επενδυτικό κοινό, τους προμηθευτές, τους δανειστές και γενικά όποιον θέλει να ασχοληθεί με την επιχείρηση.

Η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και η χρήση των τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής είναι, για τους περισσότερους, μία παράνομη διαδικασία. Αυτό γιατί, όπως υποστηρίζουν, αποκρύπτει από τους ενδιαφερόμενους στοιχεία για την επιχείρηση τα οποία, όταν βγουν στο φως, θα έχουν άσχημες συνέπειες, τόσο για την εταιρία όσο και για αυτούς. Γενικά, στη βιβλιογραφία εντοπίζονται εννέα λόγοι που θεωρούνται ως κίνητρο για τη χρήση αυτών των τεχνικών, όπως τους συγκέντρωσαν και τους αναφέρουν οι Amat και Gowthrope (2004)¹:

- i. Η αναπτυσσόμενη οικονομία της χώρας
- ii. Η ηθική διαφθορά των διοικητικών στελεχών
- iii. Τα κίνητρα των διευθυντών
- iv. Οι προσδοκίες της αγοράς
- v. Ο τραπεζικός δανεισμός
- vi. Τα χρηματοοικονομικά λογιστικά πρότυπα
- vii. Η ευκαιρία που δίνεται στην εκάστοτε εταιρία
- viii. Η απληστία των ανθρώπων που βρίσκονται σε καίριες θέσεις
- ix. Η έλλειψη επαρκούς εκπαιδευτικής κατάρτισης

Ο όρος «δημιουργική λογιστική» έχει αρχίσει να εμφανίζεται τα τελευταία χρόνια στη βιβλιογραφία. Κύριος λόγος εμφάνισής του είναι η αποκάλυψη μεγάλων λογιστικών

¹ Amat, O. & Gowthrope, C. (2004) “Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues”.
Journal of Economics Literature classification, April

σκανδάλων που κλώνισαν τόσο τις ΗΠΑ όσο και την Ευρώπη. Αυτά τα σκάνδαλα αφορούσαν εταιρίες, όπως η Enron, η WorldCom, η Parmalat, η Xerox και πιο πρόσφατα όπως η Follie Follie, η κατάρρευση των οποίων κόστισε αρκετά δισεκατομμύρια σε επενδυτές, πιστωτές και εργαζόμενους. Οι τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής αφορούν κυρίως τη διαχείριση των εσόδων και των κερδών μιας επιχείρησης, αλλά μπορεί να πάρουν και άλλες μορφές αλλοίωσης των οικονομικών δεδομένων.

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι ο ορισμός του όρου «δημιουργική λογιστική» και η εξέταση του κατά πόσο είναι θεμιτή, ηθική και νόμιμη η εφαρμογή της. Συγκεκριμένα, αναλύονται τα κίνητρα για τη χρήση αυτών των τεχνικών και ποιες είναι αυτές οι τεχνικές που ακολουθούνται. Στη συνέχεια, εξετάζεται πως πρέπει να αντιδράσει ο ελεγκτής κατά την ανακάλυψη αυτών τεχνικών και ποια μέτρα πρέπει να λάβει έτσι ώστε να περιορίσει το φαινόμενο.

Το αντικείμενο που διαπραγματεύεται η εργασία είναι η σχέση της δημιουργικής λογιστικής με την ελεγκτική επιστήμη. Εστιάζει στο κατά πόσο είναι εφικτός ο εντοπισμός τέτοιων τεχνικών από τους ελεγκτές και ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν για τον περιορισμό του φαινομένου. Γενικά, τα διευθυντικά στελέχη των επιχειρήσεων επιλέγουν να χρησιμοποιούν τη δημιουργική λογιστική για τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων κυρίως σε συγκεκριμένους λογαριασμούς. Μέσα από την παρούσα εργασία εξετάζεται ποιες ενέργειες καλείται να κάνει ο ελεγκτής έτσι ώστε να αποφύγει την παραποίηση των συγκεκριμένων λογαριασμών.

Η εργασία είναι χωρισμένη σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μία εισαγωγή στο θέμα και παρουσιάζεται ο σκοπός και το αντικείμενο της εργασίας, τα πεδία που θα αναλυθούν καθώς και η συνολική δομή της. Στο δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνεται η επισκόπηση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιήθηκε, με αναφορές στα σημαντικότερα βιβλία και άρθρα που ασχολήθηκαν με το συγκεκριμένο φαινόμενο. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι διάφοροι ορισμοί της δημιουργικής λογιστικής, τα κίνητρα και οι τεχνικές που ακολουθούνται. Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζεται η χρήση αυτών των τεχνικών από την ηθική πλευρά. Στο τέταρτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός της ελεγκτικής επιστήμης, ο σκοπός και οι διακρίσεις του ελέγχου. Επιπλέον, γίνεται μια εισαγωγή για τις διακρίσεις του ελέγχου σε εσωτερικό και εξωτερικό, με βάση την εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη επιχείρηση. Όπως, επίσης, παρουσιάζονται περιπτώσεις ελέγχου που αφορούν συγκεκριμένα στοιχεία των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο αναλύονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη εργασία και γίνονται προτάσεις για μελλοντικές έρευνες.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

2.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο αναφέρονται οι σημαντικότεροι αρθρογράφοι, συγγραφείς και ερευνητές που έχουν ασχοληθεί με το θέμα της δημιουργικής λογιστικής και έχουν προσπαθήσει να το ορίσουν. Ο όρος δημιουργική λογιστική περιλαμβάνει τη σκόπιμη παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων των οικονομικών οντοτήτων, με σκοπό την επίτευξη ενός επιθυμητού στόχου. Στην ευρωπαϊκή βιβλιογραφία ο όρος αναφέρεται ως “Creative Accounting”, ενώ στην αμερικάνικη ως “Earnings Management”. Επιπλέον, στο παρόν κεφάλαιο αναλύονται οι τεχνικές που αποτελούν τη δημιουργική λογιστική, οι στρατηγικές διαχείρισης των κερδών, καθώς και οι τεχνικές παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων.

2.2 Επισκόπηση Βιβλιογραφίας

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που καταρτίζει μία επιχείρηση δίνουν στους ενδιαφερόμενους τις πληροφορίες που χρειάζονται σχετικά με τη χρηματοοικονομική κατάσταση και θέση της επιχείρησης, στην ουσία λειτουργούν ως ο ‘καθρέφτης’ της εταιρίας. Πάνω σε αυτές τις πληροφορίες βασίζονται οι διευθυντές, οι μέτοχοι, οι επενδυτές, οι δανειστές κτλ για να λάβουν διάφορες αποφάσεις που σχετίζονται με την επιχείρηση. Στις μέρες μας παρατηρείται έντονο το φαινόμενο παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και της λογιστικής πληροφορίας έτσι ώστε να εμφανίζεται, σε ίδια και τρίτα άτομα, μία πιο βελτιωμένη εικόνα της επιχείρησης η οποία θα κατευθύνει τις αποφάσεις που θα παρθούν για την επίτευξη ενός επιθυμητού στόχου. Ως επιθυμητό αποτέλεσμα αναφέρεται η προσέλκυση νέων επενδυτών, η χορήγηση δανείου είτε από τράπεζα είτε από τρίτα άτομα, η απόδοση της επιχείρησης όπως οι μέτοχοι θέλουν να είναι και πολλά άλλα. Εδώ κάνει την εμφάνιση της η Δημιουργική Λογιστική. Βέβαια, αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα την κατακρεούργηση των λογιστικών κανόνων και κανονισμών, υπάρχουν και τα λεγόμενα ‘παραθυράκια’ στους νόμους τα οποία μπορούν να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για τη βελτίωση της εικόνας της επιχείρησης.

Για το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής έχουν δοθεί πολλοί και διάφοροι ορισμοί, κάθε ένας από τους οποίους προσπαθεί να το προσεγγίσει από μία διαφορετική σκοπιά.

Πρώτοι ασχολήθηκαν με το φαινόμενο οι *Barnea et al.*² (1976) οι οποίοι αναφέρουν πως δημιουργική λογιστική είναι η εσκεμμένη απόσβεση των διακυμάνσεων των κερδών, μέχρι ένα σημείο, έτσι ώστε τα κέρδη να θεωρούνται φυσιολογικά και να είναι αποδεκτά από την επιχείρηση.

Βέβαια, η πρώτη ουσιαστική προσπάθεια έγινε από τον Ian Griffiths το 1986 στη Μεγάλη Βρετανία. Ο Griffiths κατάφερε να παρουσιάσει το πόσο εύκολο είναι να αλλοιωθούν οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης και ως αποτέλεσμα η συνολική της εικόνα, όταν τα διοικητικά στελέχη της εκμεταλλεύονται την ευελιξία που τους παρέχουν οι λογιστικοί κανόνες και κανονισμοί και οι λογαριασμοί.

Ο *Schipper* (1989) θεωρεί ως δημιουργική λογιστική τη σκόπιμη παρέμβαση στη διαδικασία κατάρτισης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με σκοπό την απόκτηση συγκεκριμένων ωφελειών για την επιχείρηση.

Ο *Bernard* (1992) ορίζει τη δημιουργική λογιστική ως τεχνικές που χρησιμοποιούνται για να δώσουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης μια πιο ελκυστική εικόνα.

Ο καθηγητής Kamal Naser³ (1993) υποστηρίζει πως ως δημιουργική λογιστική λογίζεται η διαδικασία κατά την οποία οι υπεύθυνοι σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων μετατρέπουν τα λογιστικά δεδομένα έτσι ώστε να επιτύχουν το αποτέλεσμα που επιθυμούν, χρησιμοποιώντας την προσαρμοστικότητα των λογιστικών κανόνων ως προς το συμφέρον τους είτε αγνοώντας μερικούς από αυτούς τους κανόνες ή ακόμη και όλους.

Ο *Colasse* (1996) θέτει ως δημιουργική λογιστική την αυξημένη χρήση λογιστικών πρακτικών, στα όρια της νομιμότητας, που χρησιμοποιούνται από ορισμένες οικονομικές οντότητες με σκοπό να ωραιοποιήσουν τη χρηματοοικονομική θέση και απόδοσή τους.

Οι *Healey and Wahley* (1999) ισχυρίζονται πως η δημιουργική λογιστική συμβαίνει όταν οι διευθυντές χρησιμοποιούν την κρίση τους για την κατάρτιση των χρηματοοικονομικών αναφορών και της δόμησης των συναλλαγών έτσι ώστε να αλλάξουν τις χρηματοοικονομικές αναφορές με σκοπό είτε να παραπλανήσουν τους ενδιαφερόμενους υπονομεύοντας την οικονομική κατάσταση της εταιρίας είτε για να επηρεάσουν τα αποτελέσματα ενός συμβολαίου που βασίζονται στις αναφορές των λογιστικών αριθμών. Επιπλέον, οι *McBarnet*

²Barnea, A., Ronen, J. and Sadan, S. (1976) "Classificatory smoothing of income with extraordinary items". *The Accounting Review*, January, p. 110-122.

³ Naser, K. H. M. (1993). "Creative financial accounting-its nature and its use". Prentice Hall.

και Whelan⁴ (1999) υποστηρίζουν πως η δημιουργική λογιστική είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την καλύτερη δυνατή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων των εταιριών.

Ο Φίλιος⁵ (2003) διατείνεται πως είναι ένα φαινόμενο που εμφανίζεται σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και καλείται αντιμετώπισης. Μέσα από το βιβλίο του 'Δημιουργική Λογιστική', καταλήγει στο συμπέρασμα πως ουσιαστικά αναφέρεται στην υιοθέτηση και εφαρμογή συγκεκριμένων τεχνικών που μπορεί να είναι σύμφωνοι με τους ισχύοντες κανόνες και κανονισμούς, αλλά μπορεί και όχι. Το μόνο σίγουρο είναι, όμως, πως ο νομοθέτης αντιτίθεται στην χρησιμοποίησή τους.

Σύμφωνα με το Φίλιο (2003) η δημιουργική ή αλλιώς επινοητική λογιστική αφορά τη διαχείριση κερδών, είτε πρόκειται για εξομάλυνση (smoothing) είτε για χειρισμό (manipulation) αυτών. Εντούτοις, ο Riahi-Belkaoui⁶ (2003) υποστηρίζει πως οι τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής μπορούν να εφαρμοστούν σε οποιοδήποτε λογιστικό μέγεθος, εφόσον εξυπηρετούν τους στόχους της διοίκησης. Αξιοσημείωτο είναι πως ο Belkaoui, στο σύγγραμμά του, ενώ δεν θεωρεί τη χρήση των τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής ηθική, τη διαχωρίζει από την απάτη.

Οι Mulford and Comiskey⁷ (2009) αποδίδουν στη δημιουργική λογιστική τη χειραγώγηση των λογιστικών αποτελεσμάτων με σκοπό τη δημιουργία μιας διαφορετικής εντύπωσης για την απόδοση της επιχείρησης.

Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε πως ενώ είναι δύσκολο να υπάρξει ένας ακριβής ορισμός, όλοι συμφωνούν πως η δημιουργική λογιστική περιλαμβάνει τεχνικές οι οποίες συμβάλλουν στην παραποίηση και ωραιοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων με στόχο την επίτευξη ενός συγκεκριμένου σκοπού.

Γενικά, όμως, θα μπορούσαμε να ορίσουμε τη δημιουργική λογιστική συγκεντρώνοντας όλους τους παραπάνω ορισμούς, όπως αναφέρει και η Malhotra⁸ (2013):

⁴ McBarnet, D. & Whelan, C. (1999) "Creative Accounting and the Cross-eyed Javelin Thrower". John Wiley and Sons, Chichester

⁵ Φίλιος, Β. (2013), «Δημιουργική Λογιστική». Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.

⁶ Riahi-Belkaoui, A. (2003) "Accounting theory". International Thomson Business

⁷ Mulford, C.W. & Comiskey, E.E. (2002) "The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices". Wiley, New York.

⁸ Amarjeet K. Malhotra (2013) "Curbing Creative Accounting: Role & Effectiveness of Ethics". International Journal of Finance and Policy Analysis, 5(2), pp 15-26

Πίνακας 1: Λόγοι χρήσης Δημιουργικής Λογιστικής

C	Choices in Accounting Treatment
R	Regulatory Flexibility or Dearth
E	Ethical Limitations
A	Attitude to Creative Accounting
T	Tax Obligations
I	Interest of Managers/ Directors
V	Volatility & Forecasts
E	Expectations

Πηγή: Research Data

Πίνακας 2: Τεχνικές Δημιουργικής Λογιστικής

A	Abusing Accounting Rules (for Assets, Liabilities, Income & Expenditures)
C	Creation of Unreasonable Provisions
C	Cognitive Reference Points
O	Overplaying with Extraordinary Items
U	Use of Artificial Transactions
N	Non-Current Assets & Liabilities' Revaluation
T	Technology & Timing's Misuse
I	Inside Trading
N	Non-Compliance with the Pre-defined Definitions
G	Gimmicks

Πηγή: Research Data

Δηλαδή, ως δημιουργική λογιστική ορίζονται οι τεχνικές που χρησιμοποιούν τους λογιστικούς κανόνες με συγκεκριμένο τρόπο, δημιουργούν αναίτιες προβλέψεις και ψευδείς συναλλαγές, χρησιμοποιούν προς το συμφέρον τους το χρόνο και την τεχνολογία και γενικά εφαρμόζουν διάφορα «κολπάκια» για να επιφέρουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ως επιθυμητό αποτέλεσμα λογίζονται η ωραιοποίηση των λογιστικών καταστάσεων, η ευελιξία όσο αφορά τους νόμους και κανονισμούς, οι ηθικοί περιορισμοί, οι φορολογικές υποχρεώσεις, οι στόχοι που θέτουν τα διευθυντικά στελέχη καθώς οι αναμενόμενες αποδόσεις και επιδόσεις της οικονομικής οντότητας.

Στη βιβλιογραφία υπάρχει πληθώρα περιπτώσεων μεγάλων εταιριών που κατέρρευσαν μέσα σε μία νύχτα όταν γνωστοποιήθηκαν οι αμφιλεγόμενες ή παράνομες πρακτικές που χρησιμοποιούσαν. Τέτοια παραδείγματα είναι η Enron η οποία κατέρρευσε το 2001

παρασύροντας μαζί της και την ελεγκτική εταιρία Arthur Andersen, η World Com, η Parmalat και πολλές άλλες.

Σε αυτή την περίπτωση γεννάται το ερώτημα: «Ποια είναι η θέση του ελεγκτή και γενικότερα της ελεγκτικής επιστήμης όσο αφορά το συγκεκριμένο φαινόμενο;» Η απάντηση δίδεται, μερικώς, από τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ). Όπως αναφέρουν οι Λουμιώτης και Τζίφας⁹ (2018), ο ελεγκτής πρέπει να έχει την κατάλληλη ακαδημαϊκή κατάρτιση, την απαραίτητη εργασιακή εμπειρία και να διακατέχεται από εκείνες τις αξίες οι οποίες θα συμβάλλουν στην εξαγωγή ενός αντικειμενικού και αξιόπιστου αποτελέσματος. Βέβαια, η διττή φύση του φαινομένου της δημιουργικής λογιστικής για το εάν είναι ηθική και νόμιμη η χρήση της, οξύνει τα πνεύματα για το πώς πρέπει τελικά να αντιδράσει ο ελεγκτής στον εντοπισμό τέτοιων τεχνικών.

Επιπροσθέτως, υπάρχουν αρκετοί λογαριασμοί οι οποίοι από τη φύση τους δέχονται την υποκειμενική επέμβαση του ανθρώπου, τέτοιοι λογαριασμοί είναι τα πάγια, τα αποθέματα, τα χρεόγραφα, οι απαιτήσεις, τα χρηματικά διαθέσιμα κτλ. Όσο αφορά αυτούς τους λογαριασμούς, αρκούν τα εφόδια του ελεγκτή σε συνδυασμό με τις δικλίδες ασφαλείας για να εντοπιστούν οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν και πόρισμα του ελεγκτή να βασίζεται σε αντικειμενικά στοιχεία; Όπως παρουσιάζουν οι Λουμιώτης¹⁰ (2015), οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης¹¹ (2017) και το ΔΠΕ 220¹² ο ελεγκτής έχει τα κατάλληλα εργαλεία και τις απαραίτητες γνώσεις για τη σωστή διεξαγωγή του ελέγχου, αλλά πάντα χρειάζεται την επαγγελματική του εμπειρία για να αντιληφθεί πιο εύκολα τέτοιου είδους τεχνικές.

2.3 Τεχνικές Δημιουργικής Λογιστικής

Πριν από την κατάρτιση και δημοσίευση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων οι λογιστές πρέπει να ακολουθήσουν μία λογιστική διαδικασία κατά την οποία θα καταγράψουν τα οικονομικά γεγονότα και τις συναλλαγές που συνέβησαν την κλειόμενη χρήση για την επιχείρηση. Για να γίνει αυτό τα εμπλεκόμενα πρόσωπα θα χρησιμοποιήσουν την επαγγελματική τους κρίση καθώς καλούνται να κάνουν ορισμένες επιλογές αξιολογώντας

⁹ Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2018), «Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)». Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Λογιστών.

¹⁰ Λουμιώτης, Β. (2015), «Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος». Αθήνα: ΙΕΣΟΕΛ.

¹¹ Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2017), «Ελεγκτική: Εσωτερικός Έλεγχος». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

¹² ΔΠΕ 220 «Δικλίδες ποιότητας για τον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων».

εναλλακτικές ή αντικρουόμενες προσεγγίσεις. Το γεγονός αυτό, μαζί με την ευελιξία που παρέχουν οι λογιστικοί νόμοι και η νομοθεσία, τους δίνει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τις δεξιότητες και τη φαντασία τους έτσι ώστε να παρέμβουν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της οικονομικής οντότητας. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να κατευθύνουν τα αποτελέσματα προς όφελός τους για την επίτευξη του σκοπού που θέλουν να επιτύχουν. Κάθε περίπτωση και στόχος, όμως, είναι ξεχωριστός και υλοποιείται με διαφορετικό τρόπο.

Σύμφωνα με τους Mulford and Comiskey¹³ (2002) τα διοικητικά στελέχη μιας οικονομικής οντότητας μπορούν να προβούν στην παραποίηση των οικονομικών καταστάσεών τους χρησιμοποιώντας ορισμένες από τις παρακάτω τεχνικές:

1. Πρόωρη αναγνώριση εσόδων ή αναγνώριση φανταστικών εσόδων.
2. Κεφαλαιοποίηση εξόδων και χρήση μεγάλων περιόδων απόσβεσης.
3. Λανθασμένη καταγραφή περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων.
4. Χρήση “δημιουργικότητας” όσο αφορά το λογαριασμό κερδών και ζημιών.
5. Προβλήματα που σχετίζονται με τις αναφορές των ταμειακών ροών.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως τα κέρδη μιας επιχείρησης αποτελούν το κύριο μέγεθος στο οποίο εστιάζει η διαδικασία παραποίησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή τα κέρδη χρησιμοποιούνται ως μέτρο αξιολόγησης της αποδοτικότητας της εταιρίας αλλά και της αποτελεσματικότητας των διευθυντικών στελεχών της. Επιπλέον, ένα από τα στοιχεία που παρακολουθούν οι δυνητικοί επενδυτές είναι η κερδοφορία μιας επιχείρησης και χρησιμοποιούν το ύψος των κερδών για να τη συγκρίνουν με τις εταιρίες του κλάδου στον οποίο ανήκει.

2.4 Στρατηγικές Διαχείρισης Κερδών

Ο Kin Lo¹⁴ (2008) διαχωρίζει τη διαχείριση των κερδών σε δύο κατηγορίες:

- ♦ Πραγματική διαχείριση των κερδών, η οποία επηρεάζει της ταμειακές ροές της επιχείρησης.

¹³ Mulford, C.W. & Comiskey, E.E. (2002) “The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices”. Wiley, New York.

¹⁴ Kin Lo (2008) “Earnings Management and Earnings Quality”. Journal of Accounting and Economics, Vol. 45, p. 350-357.

- ♦ Κοσμητική διαχείριση κερδών, η οποία αναφέρεται στη διαχείριση των δεδουλευμένων εσόδων μέσω αλλαγών στις λογιστικές πολιτικές και τις εκτιμήσεις, χωρίς όμως να επηρεάζονται οι ταμειακές ροές.

Πραγματική Διαχείριση Κερδών

Η πραγματική διαχείριση των κερδών (Real Earnings Management) απαιτεί την επιλογή τόσο της σωστής δομής αλλά και του σωστού χρονισμού για τη λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων. Οι αποφάσεις αυτές μπορεί να αφορούν οποιαδήποτε από τις τρεις δραστηριότητες της επιχείρησης, λειτουργικές, επενδυτικές, χρηματοδοτικές. Συνεπώς, έχουν άμεσο αντίκτυπο στις λειτουργικές ταμειακές ροές και στα κέρδη της. Με λίγα λόγια αποτελούν πρακτικές που σχετίζονται με την ταμιακή λογιστική, του χρόνου πραγματοποίησής τους και την αναγνώριση των εσόδων και των εξόδων.

Μερικές από τις μεθόδους που έχουν παρατηρηθεί για τη χειραγώγηση των εταιρικών κερδών σε πραγματικό χρόνο παρατίθενται παρακάτω από τον Kin Lo (2008) :

- ❖ Χειραγώγηση των πωλήσεων, αυτό γίνεται μέσω της δημιουργίας πρόσθετων πωλήσεων και πραγματοποίησης των υφιστάμενων νωρίτερα με την παροχή εκπτώσεων και ευνοϊκότερων πιστωτικών όρων.
- ❖ Υπερπαραγωγή προϊόντων, με σκοπό την παρουσίαση χαμηλότερου κόστους πωληθέντων.
- ❖ Πωλήσεις πάγιων περιουσιακών στοιχείων την κατάλληλη χρονική στιγμή.
- ❖ Περιστασιακή μείωση των εξόδων, μείωση των δαπανών που σχετίζονται με την έρευνα και την ανάπτυξη.
- ❖ Αύξηση της τιμής των μετοχών πριν από μία συγχώνευση ή εξαγορά.

Κοσμητική Διαχείριση Κερδών

Η κοσμητική διαχείριση των κερδών (Accrual - Based Earnings Management) αφορά την παραποίηση των δεδουλευμένων εσόδων και εξόδων, χωρίς αυτό να έχει άμεσες επιπτώσεις στις ταμειακές ροές της επιχείρησης. Οι βασικές στρατηγικές διαχείρισης είναι η εξομάλυνση των κερδών, τα «μεγάλα λουτρά» και η αύξηση των κερδών.

➤ **Εξομάλυνση των κερδών (Income Smoothing)**

Κύριος στόχος αυτής της τεχνικής είναι η μείωση των διακυμάνσεων των κερδών και η εμφάνισή τους ως σταθερά αυξανόμενων από χρήση σε χρήση. Για να χρησιμοποιηθεί αυτή η τεχνική απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη μιας περιόδου αρκετά υψηλής κερδοφορίας έτσι ώστε να δημιουργηθούν αποθεματικά με τα οποία θα μπορούν να ρυθμίζονται οι ροές όταν αυτό είναι απαραίτητο. Ουσιαστικά, τα διοικητικά στελέχη επιλέγουν να μην δημοσιεύσουν ένα μέρος των κερδών σε περιόδους κερδοφορίας και να τα μεταφέρουν σε ειδικούς λογαριασμούς αποθεματικών (earnings banks) έτσι ώστε να τα δημοσιοποιήσουν σε πιο κακές χρονιές. Με αυτό τον τρόπο μειώνεται η αστάθεια των κερδών και η επιχείρηση καταφέρνει να διατηρήσει ή να αυξήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών, καθώς τα εμφανιζόμενα κέρδη πλησιάζουν τα προσδοκώμενα.

➤ **Μεγάλα Λουτρά (Big Bath Accounting)**

Μια από τις πιο δύσκολα ανιχνεύσιμες τεχνικές είναι αυτή των «Μεγάλων Λουτρών». Σύμφωνα με αυτή την τεχνική, κατά τη διάρκεια μιας περιόδου που η εταιρία βρίσκεται σε ύφεση είναι λογικό πως τα κέρδη της δεν θα πλησιάσουν τα αναμενόμενα. Έτσι τα διοικητικά στελέχη επιλέγουν να εμφανίσουν όσο το δυνατόν μεγαλύτερες επιβαρύνσεις στη συγκεκριμένη χρήση. Για να το επιτύχουν αυτό πραγματοποιούν αποσβέσεις και διαγράφουν στοιχεία αναποτελεσματικών δραστηριοτήτων. Έτσι τα έσοδα επιβαρύνονται με το κόστος διαγραφής της δραστηριότητας, που προκύπτει μέσω υψηλών ποσών αποσβέσεων αυτής. Η λογική πίσω από αυτή τη στρατηγική είναι πως εφόσον η τρέχουσα οικονομική κατάσταση της επιχείρησης δεν είναι καλή, θα μπορούσε να εμφανιστεί ως ακόμα χειρότερη έτσι ώστε να παρουσιάσει μεγαλύτερες πιθανότητες ανάκαμψης στο μέλλον. Η συγκεκριμένη στρατηγική μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε περιόδους ύφεσης, καθώς και σε χρήσεις που γίνονται συγχωνεύσεις, αναδιαρθρώσεις δραστηριοτήτων και αλλαγές διοίκησης.

➤ **Αύξηση των Παρουσιαζόμενων Κερδών**

Η στρατηγική αυτή περιλαμβάνει την αύξηση των παρουσιαζόμενων κερδών και έχει ως αποτέλεσμα την βελτιστοποίηση της εικόνας της επιχείρησης. Σε ένα σενάριο ανάπτυξης οι αντιλογισμοί, δηλαδή οι αντίθετες εγγραφές, δεδουλευμένων είναι μικρότερου ύψους από τα δεδουλευμένα της τρέχουσας χρήσης, τα οποία και αυξάνουν το κέρδος. Με αυτό τον τρόπο η οικονομική οντότητα μπορεί να δημοσιοποιεί υψηλότερο κέρδος για μεγάλες χρονικές περιόδους. Είναι μία τεχνική που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για μεγάλα χρονικά διαστήματα, καθώς οι εταιρίες μπορούν να αυξάνουν φαινομενικά τα κέρδη τους και στη συνέχεια να αντιλογίσουν (ακυρώσουν) όλα τα δεδουλευμένα την ίδια στιγμή και με μία μόνο εγγραφή. Η συγκεκριμένη χρέωση χαρακτηρίζεται ως έκτακτη, ανόργανη ή ουδέτερη δαπάνη και έτσι δεν λαμβάνεται υπόψη ως σχετική για τη λειτουργία της επιχείρησης στις αναλύσεις.

2.5 Τεχνικές Παραποίησης των Λογιστικών Μεγεθών

Γενικά, στην υπάρχουσα βιβλιογραφία παρουσιάζονται διάφορες τεχνικές αλλοίωσης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, παρακάτω αναφέρονται οι πιο διαδεδομένες, όπως τις αναγνωρίζουν οι Mulford και Comiskey¹⁵ (2002) στο βιβλίο τους “The Financial Numbers Game”:

❖ Τεχνική “Cookie Jar Reserve”

Με βάση τις λογιστικές αρχές, και πιο συγκεκριμένα την αρχή των δεδουλευμένων, τα διοικητικά στελέχη μιας οικονομικής οντότητας οφείλουν να καταγράφουν τις υποχρεώσεις που θα διακανονιστούν στο μέλλον και αφορούν την κλειόμενη χρήση. Επειδή, όμως, τα στελέχη δεν μπορούν να γνωρίζουν με βεβαιότητα τις συναλλαγές που θα διακανονιστούν στο μέλλον, κάνουν κάποιες εκτιμήσεις χρησιμοποιώντας την επαγγελματική τους κρίση. Συνεπώς, επειδή δεν λείπει το υποκειμενικό στοιχείο, οι εκτιμήσεις που γίνονται είναι πιθανό να εξυπηρετούν ορισμένα συμφέροντα.

Επομένως, είναι λογικό πως μία απαισιόδοξη εκτίμηση των εκροών θα επιβαρύνει την τρέχουσα χρήση με περισσότερα έξοδα και θα δημιουργήσει ένα περιθώριο για την καταγραφή λιγότερων εξόδων στο μέλλον. Με λίγα λόγια, δημιουργείται ένα ειδικό αποθεματικό, το λεγόμενο “cookie jar reserve”, το οποίο θα χρησιμοποιηθεί στο μέλλον για να συμβάλλει στην οικονομική ενίσχυση της επιχείρησης, όταν αυτό χρειαστεί.

Η συγκεκριμένη στρατηγική έχει αποτέλεσμα μόνο εάν τα μελλοντικά έξοδα δεν τόσο υψηλά όσο η εκτίμηση που έγινε. Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή εάν τα μελλοντικά έξοδα ξεπερνούν τα εκτιμώμενα, το “cookie jar” είναι άδειο και δεν υπάρχει προοπτική υπέρμετρου κέρδους. Ενδεικτικές περιπτώσεις εκτιμήσεων από τις οποίες μπορούν να δημιουργηθούν αποθεματικά “cookie jar” είναι το εκτιμώμενο κόστος εγγυήσεων, το κόστος συντάξεων, η απαξίωση των αποθεμάτων, οι αποδόσεις πωλήσεων και επιχορηγήσεων, οι διαγραφές επισφαλών απαιτήσεων, το ποσοστό επικύρωσης μακροπρόθεσμων συμβάσεων καθώς και η αποπεράτωση συνταξιοδοτικών προγραμμάτων.

❖ Τεχνική “Throw out the Problem Child”

¹⁵ Mulford, C.W. & Comiskey, E.E. (2002) “The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices”. Wiley, New York.

Σε έναν όμιλο επιχειρήσεων, η χαμηλή αποδοτικότητα μίας θυγατρικής θα μπορούσε να παρασύρει προς τα κάτω τα συνολικά κέρδη του ομίλου και η πτώση αυτή να οξυνθεί αρκετά στο μέλλον. Για να αποφευχθεί η μετάδοση του προβλήματος σε όλο τον όμιλο, η μητρική επιχείρηση καλείται να ‘αποβάλλει’ το ‘προβληματικό παιδί’, δηλαδή τη συγκεκριμένη θυγατρική. Οι τεχνικές που ακολουθούνται για την απαλλαγή της μητρικής από τη θυγατρική είναι οι εξής:

- ✓ Πώληση της θυγατρικής
- ✓ Δημιουργία μίας οντότητας ειδικού σκοπού για χρηματοοικονομικά περιουσιακά στοιχεία (Special Purpose Entity- SPE)
- ✓ Απόσχιση της θυγατρικής (Spin Off)

❖ *Τεχνική “Big Bet on the Future”*

Κατά τη διαδικασία εξαγοράς μίας εταιρίας από μία άλλη, η εταιρία που κάνει την εξαγορά παίρνει ένα ρίσκο, στην ουσία βάζει ένα μεγάλο στοίχημα για το μέλλον. Αυτό πρακτικά σημαίνει πως αναμένει αύξηση των μελλοντικών αποτελεσμάτων της εξαγοραζόμενης εταιρίας και κατ’ επέκταση των κέρδη της. Για να το πετύχει αυτό χρησιμοποιεί δύο τεχνικές, είτε διαγράφει τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης της εξαγοραζόμενης εταιρίας με σκοπό τη μείωση της τιμής αγοράς και αύξηση των κερδών κατά το έτος της εξαγοράς, είτε ενοποιεί τα αποτελέσματα της αποκτηθείσας επιχείρησης με τα αποτελέσματα της μητρικής.

❖ *Εμπλουτισμός του Επενδυτικού Χαρτοφυλακίου (Flushing the Investment Portfolio)*

Η αγορά μετοχών άλλων εταιριών γίνεται με σκοπό την επένδυση των πλεοναζόντων κεφαλαίων μιας επιχείρησης ή την δημιουργία στρατηγικών συμμαχιών. Οι επενδύσεις αυτές, επειδή δεν ξεπερνούν το 20% του μετοχικού κεφαλαίου των εταιριών, θεωρούνται από τα λογιστικά πρότυπα ως παθητικές. Επομένως, η εταιρία που τις κατέχει δεν οφείλει να συντάξει ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις ή να τις συμπεριλάβει σε αυτές που ήδη συντάσσει. Τις συγκεκριμένες επενδύσεις μπορεί να τις ταξινομήσει είτε ως διαπραγματεύσιμα χρεόγραφα είτε ως διαθέσιμα προς πώληση.

❖ *Τεχνική “Shrink the Ship”*

Οι εταιρίες έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν ίδιες μετοχές, δηλαδή να επαναγοράσουν τις δικές τους μετοχές. Η συγκεκριμένη ενέργεια επιτρέπεται μόνο κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και για συγκεκριμένους λόγους. Τέτοιοι λόγοι μπορεί να είναι η μείωση του

κεφαλαίου της, η διανομή μετοχών στο προσωπικό της και η στήριξη της χρηματιστηριακής της τιμής όταν η τρέχουσα τιμή είναι αρκετά χαμηλότερη από εκείνη που ορίζει η οικονομική κατάσταση της εταιρίας.

Σύμφωνα με τα λογιστικά πρότυπα, από την αγορά ιδίων μετοχών δεν είναι απαραίτητη η δήλωση κέρδους ή ζημίας που τυχόν θα προκύψει από τη συναλλαγή αυτή. Με τη συγκεκριμένη διαδικασία μπορεί τα αποτελέσματα να παραμένουν ανέπαφα, επηρεάζονται, όμως, ο αριθμός των μετοχών που έχει η επιχείρηση και ως επακόλουθο ο αριθμοδείκτης κέρδη ανά μετοχή. Με αυτό τον τρόπο τα διοικητικά στελέχη μπορούν να μειώσουν τον αριθμό των μετοχών που βρίσκονται σε κυκλοφορία και συνεπώς να αυξήσουν το δείκτη κέρδη ανά μετοχή, παραπλανώντας τους επενδυτές.

❖ *Αλλαγή Λογιστικών Αρχών*

Για να είναι δυνατή η σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ των χρήσεων οι εταιρίες προσπαθούν να διατηρούν σταθερούς τους λογιστικούς χειρισμούς που κάνουν. Επιπλέον, με την εναλλαγή λογιστικών χειρισμών μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά η τιμή των μετοχών της εταιρίας, δημιουργώντας λανθασμένες εντυπώσεις στους επενδυτές.

Βέβαια, παρατηρούνται περιπτώσεις που οι διοικήσεις, κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις, μπορούν να μεταβάλλουν τις λογιστικές αρχές χωρίς να επηρεάσουν αρνητικά την τιμή των μετοχών και να έχουν θετικά αποτελέσματα όσο αφορά τους επενδυτές. Για παράδειγμα, μπορούν να υιοθετήσουν ένα νέο πρότυπο με σκοπό την καλύτερη απεικόνιση των χρηματοοικονομικών τους καταστάσεων είτε την αναγνώριση των εσόδων και των εξόδων τους αποτελεσματικότερα. Είναι πιθανό, πίσω από αυτές τις αλλαγές να κρύβονται κίνητρα λογιστικής χειραγώγησης είτε μέσω της εναλλαγής στον τρόπο απόσβεσης των παγίων, της αποτίμησης των αποθεμάτων ή των αναπροσαρμογών στην εύλογη αξία των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού.

❖ *Πώληση και Επαναμίσθωση (Sale and Lease Back)*

Μία ιδιαίτερα διαδεδομένη μορφή χρηματοδότησης μεταξύ των επιχειρήσεων είναι η τεχνική πώλησης και επαναμίσθωσης ενός πάγιου περιουσιακού της στοιχείου. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη τεχνική, η εταιρία που έχει ανάγκη άμεσης χρηματοδότησης, πουλά ένα περιουσιακό της στοιχείο σε μία εταιρία leasing και έπειτα το μισθώνει από αυτή. Η εταιρία εξακολουθεί να κάνει χρήση του παγίου καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας και στο τέλος το επανακτά την κυριότητά της.

Η συγκεκριμένη μορφή χρηματοδότησης δίνει τη δυνατότητα στην επιχείρηση να βελτιώσει την εικόνα του ισολογισμού της με την αύξηση του κεφαλαίου κίνησής της και την μείωση των βραχυπρόθεσμων υποχρεώσεων της. Αυτό, όμως, δίνει τη δυνατότητα καταγραφής κερδών ή ζημιών από τα οποία οι ζημίες αναγνωρίζονται άμεσα στα βιβλία του μισθωτή, ενώ τα κέρδη αναγνωρίζονται τμηματικά κατά τη διάρκεια της ζωής του περιουσιακού στοιχείου. Επιπλέον, η τεχνική χειραγώγησης των κερδών μπορεί να γίνει και με τη μετατροπή ενός περιουσιακού στοιχείου που δεν υπόκειται σε απόσβεση, σε μίσθωμα, δηλαδή έξοδο, το οποίο μειώνει τα κέρδη.

❖ *Πρόωρη Αποπληρωμή Χρεών*

Κατά τη διάρκεια ζωής μιας επιχείρησης, τα διοικητικά στελέχη καλούνται να βρουν νέες πηγές χρηματοδότησης τις οποίες θα χρησιμοποιήσουν είτε για να καλύψουν προβλήματα ρευστότητας που πιθανόν έχουν δημιουργηθεί, να προωθήσουν τα επενδυτικά τους προγράμματα και γενικά να δώσουν στην επιχείρηση τους τη δυνατότητα ανάπτυξης. Ο πιο γνωστός τρόπος χρηματοδότησης είναι ο δανεισμός από τράπεζα ή άλλα πιστωτικά ιδρύματα. Βέβαια, εκτός από τον τραπεζικό δανεισμό υπάρχει και η δυνατότητα δανεισμού από το ευρύ κοινό μέσω της έκδοσης ομολογίων. Χρησιμοποιώντας τα ομόλογα ως μία μορφή δανείου θα μπορούσαμε να πούμε πως ο εκδότης είναι ο οφειλέτης, ο κάτοχος είναι ο δανειστής και το κουπόνι αποτελεί τον τόκο του δανείου. Για την αποπληρωμή του ομολόγου ο εκδότης οφείλει να καταβάλει, στη λήξη της σύμβασης, την ονομαστική αξία αυτού και σε τακτά, προκαθορισμένα χρονικά διαστήματα τα τοκομερίδια.

Τα ομόλογα αποτελούν μακροπρόθεσμες οφειλές και απεικονίζονται στον ισολογισμό της εταιρίας στην αναπόσβεστή τους αξία. Συνεπώς, υπάρχει η δυνατότητα εξόφλησής τους σε ημερομηνία νωρίτερη από την προσυμφωνημένη λήξη τους, με τη δημιουργία κέρδους ή ζημίας. Το συγκεκριμένο κέρδος ή ζημία καταγράφεται ως έκτακτο στα αποτελέσματα της χρήσης. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στη διοίκηση να χειραγωγήσει τα αποτελέσματα, επιλέγοντας τη χρήση που θέλει για την αποπληρωμή του ομολόγου.

❖ *Χρήση Παραγώγων Χρηματοοικονομικών Προϊόντων (Derivatives)*

Σύμφωνα με το Δ.Λ.Π. 39, Νεγκάκης¹⁶ (2016), ως παράγωγο ορίζεται ένα χρηματοοικονομικό μέσο ή άλλο συμβόλαιο του οποίου η αξία μεταβάλλεται σύμφωνα με τις

¹⁶ Νεγκάκης, Χ. (2015), «Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: θεωρία και πρακτική». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

μεταβολές ενός καθορισμένου επιτοκίου, μιας τιμής χρηματοοικονομικού μέσου, ενός αγαθού, μιας συναλλαγματικής ισοτιμίας, ενός δείκτη τιμών ή συντελεστών, μιας πιστωτικής διαβάθμισης ή ενός πιστωτικού δείκτη ή ενός άλλου στοιχείου. Ταυτόχρονα το παράγωγο διακανονίζεται σε μια μελλοντική ημερομηνία και δεν προϋποθέτει αρχική καθαρή επένδυση ή απαιτεί ελάχιστη αρχική επένδυση σε σχέση με άλλους τύπους συμβάσεων που έχουν παρόμοια συμπεριφορά στις μεταβολές των συνθηκών αγοράς.

Τα παράγωγα δημιουργήθηκαν με σκοπό την προστασία μιας εταιρίας από τους πιθανούς επιχειρηματικούς κινδύνους που θα κλιθεί να αντιμετωπίσει, όπως οι αλλαγές στα επιτόκια, στις τιμές των αγαθών και του πετρελαίου, στις συναλλαγματικές ισοτιμίες και στις καιρικές συνθήκες. Τα συνηθέστερα παράγωγα χρηματοοικονομικά προϊόντα που συναντάμε είναι (Νεγκάκης (2016)):

- Προθεσμιακή Αγορά (Forwards), συμφωνίες μεταξύ μερών για τη μελλοντική τιμή πώλησης και αγοράς, σε συγκεκριμένη ημερομηνία και δεδομένη ποσότητα ενός συγκεκριμένου μέσου, η αξία του οποίου συνεχώς μεταβάλλεται για να αντιμετωπισθεί ο κίνδυνος και για τις δύο πλευρές.
- Δικαιώματα Προαίρεσης (Options), συμβόλαιο το οποίο προσφέρει στον αγοραστή το δικαίωμα αλλά όχι την υποχρέωση να αγοράσει (call option) ή να πουλήσει (put option) ένα υποκείμενο περιουσιακό στοιχείο σε μία συμφωνημένη τιμή κατά τη διάρκεια μία συγκεκριμένης περιόδου ή ημερομηνίας.
- Συμβάσεις Ανταλλαγής (Swaps), συμβόλαιο που συνάπτεται μεταξύ δύο μερών για την ανταλλαγή μελλοντικών ταμειακών ροών με τρόπο που έχουν προκαθορίσει μεταξύ τους.
- Συμβόλαια Μελλοντικής Εκπλήρωσης (Future Contracts), προθεσμιακό συμβόλαιο που περιλαμβάνει την υποχρέωση αγοραπωλησίας ενός περιουσιακού στοιχείου σε προκαθορισμένη μελλοντική στιγμή και τιμή.

Με λίγα λόγια, τα παράγωγα δίνουν τη δυνατότητα εκμετάλλευσης όλων των τάσεων του χρηματιστηρίου και βοηθούν στην αντιστάθμιση του κινδύνου από απρόβλεπτες πορείες της αγοράς. Ωστόσο, δημιουργούν και πολλές ευκαιρίες για σύνθετες στρατηγικές χειραγώγησης των κερδών, αφού η λήψη ή η αντιστάθμιση μιας θέσης μπορεί να κλείσει οποιαδήποτε στιγμή πριν από τη λήξη του συμβολαίου χάρη στη ρευστότητα που παρέχουν στην αγορά οι ειδικοί διαπραγματευτές.

❖ **Κατάταξη Λειτουργικών έναντι Μη Λειτουργικών Κερδών**

Τα κέρδη μίας επιχείρησης διακρίνονται σε δύο βασικές κατηγορίες, στα λειτουργικά και μη λειτουργικά κέρδη. Ως λειτουργικά κέρδη αναγνωρίζονται εκείνα τα κέρδη που προκύπτουν από τις κύριες δραστηριότητες της εταιρίας. Ως μη λειτουργικά κέρδη ορίζονται τα κέρδη που προκύπτουν από τις δευτερεύουσες δραστηριότητες της επιχείρησης ή από κάποια έκτακτα γεγονότα και πιθανόν δεν θα επαναληφθούν στο μέλλον. Συνεπώς, καταλαβαίνουμε πως τα λειτουργικά κέρδη είναι εκείνο το μέγεθος που χρησιμοποιούν οι οικονομικοί αναλυτές για να καθορίσουν την τιμή που κανονικά θα έπρεπε να έχει η μετοχή της οικονομικής οντότητας.

Ο παραπάνω διαχωρισμός των κερδών ευνοεί τη χρήση των τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής με σκοπό τη χειραγώγηση των αποτελεσμάτων. Αυτό συμβαίνει επειδή δίνει τη δυνατότητα στη διοίκηση να κατατάξει ποσά που είναι ασαφές σε ποια από τις δύο κατηγορίες πραγματικά ανήκουν σε εκείνη που τους συμφέρει περισσότερο, διαστρεβλώνοντας σημαντικά την πραγματική εικόνα της επιχείρησης.

❖ *Απόσβεση, Υποτίμηση και Εξάντληση*

Τα περιουσιακά στοιχεία, υλικά και άυλα, που κατέχει μία επιχείρηση, εκτός ορισμένων εξαιρέσεων, για μεγάλο χρονικό διάστημα υπόκεινται σε απόσβεση. Οι αποσβέσεις αποτελούν έξοδα για την οικονομική μονάδα και αφορούν τη χρήση που υπολογίζονται. Εκτός από τις αποσβέσεις οι επιχειρήσεις, ανάλογα με τη δραστηριότητά τους, χρησιμοποιούν φυσικές πηγές στις οποίες γίνεται μερική εκμετάλλευση, όπως είναι το φυσικό αέριο, το πετρέλαιο, η ξυλεία και το κάρβουνο, οι οποίες αποτελούν περιουσιακά στοιχεία που εξαντλούνται. Τα έξοδα εξάντλησης τέτοιων πηγών επίσης αφορούν τη χρήση που υπολογίζονται.

Με τον υπολογισμό των αποσβέσεων τα μακροχρόνια αυτά περιουσιακά στοιχεία οδηγούνται, σταδιακά, στη διαγραφή τους. Βέβαια, για να γίνει αυτή η διαδικασία τα διοικητικά στελέχη καλούνται να χρησιμοποιήσουν την επαγγελματική τους κρίση και έτσι τους δίνεται η ευκαιρία για τη χρήση τεχνικών δημιουργικής λογιστικής.

Η διοίκηση καλείται να επιλέξει τη μέθοδο απόσβεσης που θα χρησιμοποιήσει (FIFO, LIFO, σταθμικός μέσος), καθώς και την περίοδο που θα γίνει η απόσβεση εκτιμώντας την ωφέλιμη ζωή του περιουσιακού της στοιχείου. Επιπλέον, καλείται να εκτιμήσει την υπολειμματική του αξία, δηλαδή την αξία που θα έχει το πάγιο στο τέλος της ωφέλιμής του ζωής. Τέλος, έχει τη δυνατότητα να αλλάξει την ιδιότητα του παγίου από χρήση για τις λειτουργικές δραστηριότητες της επιχείρησης στις μη λειτουργικές. Με αυτό τον τρόπο, το πάγιο

χρησιμοποιείται για τους μη λειτουργικούς σκοπούς της επιχείρησης και επομένως δεν είναι απαραίτητη η διενέργεια αποσβέσεων.

Εκτός από τις τεχνικές και στρατηγικές χειραγώγησης των λογιστικών καταστάσεων που παρουσιάστηκαν παραπάνω, στη βιβλιογραφία αναφέρονται κάποιες επιπλέον τεχνικές, όπως η απόκρυψη συνταξιοδοτικών υποχρεώσεων και κεφαλαιοποίησης ορισμένων εξόδων αντί διαγραφής αυτών (Schiff, 1993, p94-95). Επίσης, οι Vladu et al. (2014) αναφέρουν την υπερεκτίμηση ή υποτίμηση των κερδών καθώς και τη χρήση των άυλων περιουσιακών στοιχείων όπως είναι η φήμη και πελατεία και τα έξοδα έρευνας και ανάπτυξης ως πρακτικές δημιουργικής λογιστικής.

Συνοψίζοντας, η παραπάνω βιβλιογραφία και αρθρογραφία αποτέλεσε το έναυσμα για τη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Παρακάτω εξετάζονται οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την αλλοίωση των λογιστικών μεγεθών, οι οποίες διαφέρουν από τα απλά ακούσια λογιστικά σφάλματα που συνήθως προέρχονται από αριθμητικά λάθη ή εκ παραδρομής λάθη που συμβαίνουν σε πραγματικό χρόνο κατά την δραστηριότητα μιας οικονομικής οντότητας. Επιπλέον, αναλύονται οι συνηθέστερες τεχνικές που χρησιμοποιούνται για ορισμένους λογαριασμούς και τι μπορεί ο ελεγκτής να κάνει για να τις εντοπίσει.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

3.1 Εισαγωγή

Η λογιστική είναι η επιστήμη που εντοπίζει, καταχωρεί, επεξεργάζεται και παρουσιάζει τα οικονομικά γεγονότα που συμβαίνουν σε κάθε οικονομική μονάδα. Έπειτα, είναι υπεύθυνη για τη σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων με σκοπό τα ενδιαφερόμενα μέρη (διοικητικά στελέχη, μέτοχοι, επενδυτές, δανειστές, προμηθευτές, ρυθμιστικές αρχές, εξωτερικοί ελεγκτές) να είναι σε θέση να λαμβάνουν, όσο είναι δυνατό, ορθολογικές, οικονομικές αποφάσεις.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχει κάνει την εμφάνισή της η δημιουργική λογιστική, λογιστική σύμφωνα με την οποία οι υπεύθυνοι σύνταξης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων χρησιμοποιούν την ευελιξία των λογιστικών αρχών και την επαγγελματική τους κρίση με σκοπό να παρουσιάσουν μια πιο ωραιοποιημένη εικόνα της επιχείρησής τους. Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε ποια είναι τα κίνητρα για την παραποίηση και βελτιστοποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και κατά πόσο οι τεχνικές δημιουργικής λογιστικής που χρησιμοποιούνται είναι γενικά αποδεκτές, νόμιμες και σύμφωνες με την ηθική.

3.2 Διττή φύση της Δημιουργικής Λογιστικής

Οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις που καταρτίζονται σύμφωνα με τις τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής, θα μπορούσε κάποιος να πει, πως δεν είναι απόλυτα αξιόπιστες καθώς οι λογιστικές πληροφορίες που παρέχουν δεν χαρακτηρίζονται από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που πρέπει να έχουν με βάση τις λογιστικές αρχές και τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Αυτά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά είναι, αρχικά, η κατανοητότητα, δηλαδή οι πληροφορίες πρέπει να γίνονται εύκολα και αμέσως κατανοητές από τους χρήστες. Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό είναι η συνάφεια, κατά πόσο δηλαδή οι πληροφορίες ανταποκρίνονται στις ανάγκες των χρηστών. Έπειτα είναι η σημαντικότητα, οι πληροφορίες που παρουσιάζονται πρέπει να είναι ουσιώδεις και η παράλειψη ή η κακή τους διατύπωση θα επηρεάσει τις αποφάσεις των χρηστών. Ακολουθεί η αξιοπιστία, δηλαδή η απαλλαγή των πληροφοριών από σημαντικά λάθη και προκαταλήψεις έτσι ώστε οι χρήστες να μπορούν να βασίζονται σε αυτές για τη λήψη αποφάσεων. Συνεχίζει η ουδετερότητα με την απαλλαγή των πληροφοριών από προκαταλήψεις έτσι ώστε να μην επηρεαστεί η λήψη μιας απόφασης ή κρίσης για να επιτευχθεί το επιθυμητό αποτέλεσμα. Ένα ακόμη ποιοτικό χαρακτηριστικό

είναι η πληρότητα, οι πληροφορίες πρέπει να είναι πλήρεις και μέσα στα όρια της σημαντικότητας και του κόστους. Επίσης, οι χρήστες πρέπει να είναι σε θέση να μπορούν να συγκρίνουν τις οικονομικές καταστάσεις μιας οντότητας τόσο διαχρονικά, έτσι ώστε να μπορούν να εντοπίσουν τις τάσεις στη χρηματοοικονομική της θέση και στην αποδοτικότητα της, όσο και μεταξύ άλλων επιχειρήσεων για να εκτιμήσουν τη σχετική χρηματοοικονομική της θέση, την αποδοτικότητα και τις μεταβολές στη χρηματοοικονομική της θέση, δηλαδή οι οικονομικές καταστάσεις πρέπει να διακρίνονται από το χαρακτηριστικό της συγκρισιμότητας. Τέλος, είναι η ακριβοδίκαιη εικόνα ή αλλιώς ακριβοδίκαιη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων στις οποίες πρέπει να εμφανίζεται ορθά η οικονομική θέση, η αποδοτικότητα και οι μεταβολές στη χρηματοοικονομική θέση μιας οικονομικής οντότητας.

Το ερώτημα είναι εάν, χρησιμοποιώντας τις τεχνικές της δημιουργικής λογιστικής, οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις συνεχίζουν να διακατέχονται από τα παραπάνω ποιοτικά χαρακτηριστικά και οι λογιστικές πληροφορίες που παρέχουν να είναι ακριβείς και αξιόπιστες. Πολλοί συγγραφείς υποστηρίζουν πως η δημιουργική λογιστική έχει θετικά αποτελέσματα καθώς οι λογιστές χρησιμοποιούν τη δημιουργικότητά τους, πάντα βέβαια μέσα στα πλαίσια του νόμου, χωρίς να παραποιείται η λογιστική πληροφορία. Από την άλλη, υπάρχουν και εκείνοι που θεωρούν πως έχει αρνητικές επιπτώσεις καθώς μιλάμε για καθαρή απάτη και τα αποτελέσματα που παρουσιάζουν δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη λήψη σωστών αποφάσεων. Ποιος, όμως, έχει δίκιο τελικά;

Σύμφωνα με τις Gînta and Țirău¹⁷ (2018) ως απάτη ορίζεται η πράξη που γίνεται από ένα ή περισσότερα άτομα που ανήκουν στην εταιρία ή από τρίτα μέρη, η οποία περιλαμβάνει την απόκτηση ενός άδικου πλεονεκτήματος. Γεγονότα τα οποία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως απάτη παρουσιάζονται παρακάτω (Gînta and Țirău (2018)):

- ◆ Χειραγώγηση ή αλλαγή σε έγγραφα και εγγραφές.
- ◆ Υπεξαίρεση περιουσιακών στοιχείων.
- ◆ Ανεπαρκής κατανομή μερικών περιουσιακών στοιχείων που οδηγεί στη χειροτέρευση της χρηματοοικονομικής θέσης μίας οντότητας.
- ◆ Αφαίρεση ή παράληψη συναλλαγών ή εγγραφών είτε εισαγωγή φανταστικών συναλλαγών με σκοπό τη βελτίωση της χρηματοοικονομικής θέσης μίας οντότητας.
- ◆ Εσκεμμένη εφαρμογή των λογιστικών αρχών και κανόνων λανθασμένα με σκοπό την παρουσίαση χρηματοοικονομικών καταστάσεων που θα παραπλανήσουν τους χρήστες.

¹⁷Gînta, A. I. & Țirău A. I. (2018) “Analysis of Creative Accounting – Faithfull Image Relationship and Creative Accounting – Fraud Relationship”. Economic Science Series, XVII(2), p. 599-604.

Από την άλλη πλευρά, η δημιουργική λογιστική αναφέρεται σε ανακρίβειες και ατέλειες των λογιστικών κανόνων και κανονισμών. Με λίγα λόγια, σύμφωνα με τις συγγραφείς, Ginja and Tija (2018), δεν πρέπει να συγχέουμε τη δημιουργική λογιστική με την απάτη, καθώς η δημιουργική λογιστική είναι μία νόμιμη πράξη όταν χρησιμοποιείται λογικά και με “καλή θέληση”. Χωρίς, βέβαια, να αποκλείεται το γεγονός πως τείνει προς την απάτη, καθώς η ευελιξία των κανόνων που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη ενός επιθυμητού αποτελέσματος για ορισμένες κατηγορίες χρηστών μπορεί να αποβεί επιβλαβής για άλλους.

3.3 Κίνητρα για τη Χρήση Τεχνικών Δημιουργικής Λογιστικής

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως το θέμα για τη χρήση των τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής είναι αμφιλεγόμενο. Ορισμένοι συγγραφείς θεωρούν πως είναι απαραίτητη η εφαρμογή τους, καθώς όπως αναφέρουν οι Niskanen and Kelojarju (2000) «η ιδέα πίσω από αυτή τη συμπεριφορά είναι πως οι άνθρωποι, είναι πιθανό, να θεωρήσουν ένα κέρδος ύψους \$301 δισ. πολύ μεγαλύτερο από ένα κέρδος ύψους \$298 δισ.». Υποστηρίζοντας αυτή την άποψη ένα μικρό “μαγείρεμα” στα νούμερα για να επιτευχθούν μερικά σημεία αναφοράς θεωρείται απαραίτητο. Από την άλλη μεριά, όμως, έχουμε και εκείνους που ταυτίζουν τη δημιουργική λογιστική με την απάτη, καθώς εξαιτίας της χειραγώγησης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων οι λογιστικές πληροφορίες χάνουν την ορθότητα και την αξιοπιστία τους. Ποια είναι, όμως, τα κίνητρα για τη χρήση τέτοιων τεχνικών;

Οι λόγοι για την εφαρμογή των τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής ποικίλουν. Στην υπάρχουσα βιβλιογραφία οι συγγραφείς αναγνωρίζουν διάφορα κίνητρα. Για παράδειγμα, ο Herworth (1953) αναφέρει ως κίνητρο την ύπαρξη φορολογικών εισφορών καθώς και την ψυχολογική ανάταση των μετόχων και των εργαζομένων καθώς είναι ικανοί να διατηρήσουν σταθερά τα κέρδη και τις πεποιθήσεις τους που σχετίζονται με τις αυξήσεις ή τις μειώσεις του αναμενόμενου εισοδήματος, όπως και η απολαβή ενός σεβαστού μερίσματος. Ενώ, οι Jurinski and Lippman¹⁸ (1999) διακρίνουν τα κίνητρα σε 6 κατηγορίες:

1. Εσωτερικές πιέσεις, οι οποίες μπορεί να υφίστανται για λόγους φοροδιαφυγής, επίτευξης βραχυπρόθεσμων στόχων καθώς και μη ρεαλιστικών προϋπολογισμών και σχεδίων δράσης.
2. Εξωτερικές πιέσεις, πιο συγκεκριμένα ο ανταγωνισμός του κλάδου, οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές που γίνονται, το ρυθμιστικό πλαίσιο που ισχύει για τον κλάδο, οι αντιμονοπωλιακές ρυθμίσεις που εφαρμόζουν οι κυβερνήσεις για τον περιορισμό των μονοπωλίων αλλά και η μερισματική πολιτική που ακολουθεί η εταιρία.

¹⁸Jurinski & Lippman (1999) “Preventing Financial Fraud”. Strategic Finance, Vol. 80(10), p. 64-67.

3. Απαιτήσεις της κεφαλαιαγοράς, δηλαδή η πίεση που ασκούν οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές για την εξαγωγή μελλοντικών αποτελεσμάτων και προβλέψεων, ο δανεισμός μέσω τραπεζών ή άλλων πιστωτικών ιδρυμάτων, η άντληση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο αξιών, οι δανειακές συμβάσεις που έχουν υπογραφεί, καθώς και η διατήρηση μιας ομαλής τάσης των αποτελεσμάτων που εξάγει η οικονομική μονάδα.
4. Πιέσεις αμοιβών και αποζημιώσεων, ειδικότερα οι αμοιβές που λαμβάνει η διοίκηση και τα bonuses παραγωγικότητας που θα δοθούν στους εργαζομένους.
5. Κίνδυνος χρεοκοπίας ή κατάσχεσης, σε αυτή την περίπτωση τα διοικητικά στελέχη καλούνται να διατηρήσουν την εμπιστοσύνη των εργαζομένων, των πελατών και των επενδυτών έναντι της εταιρίας.
6. Προσωπικές φιλοδοξίες των υψηλά ιστάμενων, όπως για παράδειγμα η διατήρηση της διοικητικής θέσης ενός μάνατζερ, η αύξηση των μισθών όπως και η προαγωγή ατόμων στη ιεραρχική πυραμίδα.

Γενικά, όμως, τα αίτια της εφαρμογής δημιουργικής λογιστικής συνοψίζονται παρακάτω. Αρχικά, υπάρχει περίπτωση τα διοικητικά στελέχη ή ορισμένοι διευθυντές να θέλουν να πετύχουν προσωπικό κέρδος, είτε να κερδίσουν κάποιο bonus είτε δείξουν πως κάνουν καλά τη δουλειά τους και οι ενέργειές τους πετυχαίνουν υψηλές αποδόσεις. Επιπλέον, στις μέρες μας, ο ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων είναι τεράστιος. Κάθε επιχείρηση θέλοντας να γίνει πιο ανταγωνιστική χρησιμοποιεί διάφορα κολπάκια για να βελτιστοποιήσει την εικόνα της έναντι των άλλων οντοτήτων. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται, στους τρίτους και στους μετόχους, αποδοτικότερη και γίνεται ελκυστικότερη σε νέους και πιθανούς επενδυτές. Ένας ακόμη λόγος για τη χρήση τέτοιων τεχνικών είναι η φαινομενική αύξηση ή διατήρηση του υπάρχοντος κεφαλαίου, όπως και η παράταση χρόνου για την τακτοποίηση των οφειλών της. Σε περιόδους που η εταιρία δυσκολεύεται ή αδυνατεί να πληρώσει τα χρέη της, εκμεταλλευόμενη τους λογιστικούς νόμους και κανονισμούς, μπορεί να μεταφέρει την ημερομηνία εξόφλησης των υποχρεώσεών της στο μέλλον. Αυτό, βέβαια, μπορεί να γίνει ακόμη και αν η εταιρία χρειάζεται ρευστότητα κάποια δεδομένη περίοδο και έτσι αναβάλλει τις πληρωμές της. Τέλος, ‘πειράζοντας’ τα νούμερα και καθοδηγώντας τα αποτελέσματα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων στην ουσία τα διοικητικά στελέχη έχουν τη δυνατότητα να αλλάξουν και να βγάλουν λανθασμένες τις προβλέψεις των αναλυτών για τη μελλοντική πορεία της εταιρίας.

3.4 Η Ηθική Πλευρά της Δημιουργικής Λογιστικής

Η ηθική αποτελεί ένα παρακλάδι της φιλοσοφίας το οποίο ασχολείται με τη συστηματοποίηση, υπεράσπιση και σύσταση εννοιών ορθής και λανθασμένης συμπεριφοράς. Περιλαμβάνει έννοιες, όπως η ειλικρίνεια, η ηθική, η δικαιοσύνη, η υπευθυνότητα κτλ. Στις μέρες μας, το εργασιακό περιβάλλον απαιτεί ένα υψηλό επίπεδο ηθικής από τους λογιστές και τους ελεγκτές που δημιουργούν και ελέγχουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Αυτό συμβαίνει διότι, οι μέτοχοι, οι υπάρχοντες και δυνητικοί επενδυτές καθώς και τα τρίτα συμβαλλόμενα με την επιχείρηση μέρη βασίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και στις πληροφορίες που προκύπτουν από αυτές για να πάρουν αποφάσεις. Το ερώτημα που τίθεται, όμως, είναι κατά πόσο η εφαρμογή των πρακτικών της δημιουργικής λογιστικής θεωρείται ηθική και σωστή;

Για την απάντηση του παραπάνω ερωτήματος οι απόψεις δίστανται. Ο Yadav¹⁹ (2013) στο άρθρο του *Creative Accounting: A Literature Review* υποστηρίζει πως η δημιουργική λογιστική δεν ταυτίζεται με την απάτη, καθώς δεν παραβαίνει τους λογιστικούς κανόνες και νόμους αλλά επωφελείται από τα “παραθυράκια” τους. Επιπλέον, αναφέρει πως οι πρακτικές της εντάσσονται εντός του νόμιμου πλαισίου που έχει θεσπιστεί. Επομένως, δεν αποτελεί απάτη αλλά εφαρμογή των νόμων με έξυπνο τρόπο.

Γενικά, όμως, επικρατεί η άποψη πως η δημιουργική λογιστική ενέχει τεχνικές που δεν εμπίπτουν με τη νομοθεσία και δίνουν προνόμια και οφέλη σε συγκεκριμένους ανθρώπους, όπως αναφέρει η Ochotorena²⁰ (2018) στο άρθρο της *Creative Accounting: Ethical Challenges Confronting External Auditors Behind the Cooking of the Books*.

Οι Gowthorpe και Amat²¹ (2005) κάνουν το διαχωρισμό μεταξύ μάκρο- και μικρο- χειραγώγησης. Στο μάκρο- επίπεδο χειραγώγησης οι ιθύνοντες κατάρτισης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων καλούνται να αποτυπώσουν μία διαφορετική, πιο ελκυστική εικόνα της επιχείρησης για αυτούς. Ενώ, στο μικρο- επίπεδο χειραγώγησης καλούνται να δημιουργήσουν την εικόνα που θα ήθελαν να έχει η επιχείρηση έτσι ώστε με τα αποτελέσματα που θα προκύψουν να ευχαριστήσουν τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Συνεπώς, καταλήγουν στο συμπέρασμα πως όποιο και να είναι το επίπεδο

¹⁹Yadav, B. (2013) “Creative Accounting: A Literature Review”. The Standard International Journals, Vol. 1(5)

²⁰ Ochotorena, F.R. (2018) “Creative Accounting: Ethical Challenges Confronting External Auditors Behind the Cooking of the Books”. The Dividends: Nacpae Journal of Accounting Research, Vol. 1(1)

²¹ Gowthorpe, C. & Amat, O. (2005) “Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro- Manipulation”. Journal of Business Ethics, Vol. 57, p. 55-64.

χειραγώγησης, η χρήση των συγκεκριμένων τεχνικών θεωρείται ως ηθικά κατακριτέα. Συνεχίζουν προσθέτοντας πως η χρήση τους δεν είναι δίκαιη ως προς τους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, περιλαμβάνουν την άδικη άσκηση δύναμης από τα διοικητικά στελέχη και τείνουν να μειώνουν το κύρος των ρυθμιστικών αρχών.

Στην έρευνα έρχονται να προστεθούν οι απόψεις των Ruland²² (1984) και Revsine (1991) οι οποίοι για να απαντήσουν στο ερώτημα χρησιμοποιούν τις έννοιες της τελεολογίας και της δεοντολογίας. Η τελεολογία, σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, είναι μια φιλοσοφική ιδέα η οποία υποστηρίζει πως τα πράγματα έχουν κάποιο σκοπό ή αιτία, δηλαδή τα γεγονότα που συμβαίνουν στον κόσμο οφείλονται και εξυπηρετούν ένα συγκεκριμένο σκοπό. Από την άλλη, η δεοντολογία αναφέρει πως ηθικές πράξεις είναι οι πράξεις που γίνονται σύμφωνα με το καθήκον και ανεξάρτητα από το ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες τους. Όσον αφορά τον Ruland, η δεοντολογική του άποψη αναφέρεται σε ηθικούς κανόνες που εφαρμόζονται σε πραγματικές πράξεις, ενώ η τελεολογική άποψη σε πράξεις οι οποίες πρέπει να κριθούν με βάση την ηθική αξία του αποτελέσματος. Ο Revsine υποστηρίζει πως η τελεολογική άποψη από την πλευρά της λογιστικής, στον ιδιωτικό τομέα, περιλαμβάνει την ελευθερία των διοικητικών στελεχών να επιλέξουν μεταξύ εναλλακτικών τεχνικών που θα τους επιτρέψουν να χαλαρώσουν την εφαρμογή ορισμένων κανόνων για να επιτύχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα. Από τη δεοντολογική πλευρά, αναφέρει πως στον δημόσιο τομέα επικαλείται η εφαρμογή των κανόνων για την αποφυγή της χειραγώγησης των λογιστικών πληροφοριών.

Από τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι δεν υπάρχει μία ακριβής απάντηση για το αν η χρήση της δημιουργικής λογιστικής είναι νόμιμη ή όχι. Οι απαντήσεις ποικίλουν ανάλογα με τα συμφέροντα της κάθε πλευράς. Με βάση τη σκοπιά που υποστηρίζει και το βλέπει ο καθένας μπορεί η παραποίηση των λογιστικών πληροφοριών να είναι ηθική και νόμιμη, αλλά μπορεί και όχι.

Μπορεί ο όρος δημιουργική λογιστική να είναι σχετικά νέος και να έχει εμφανιστεί τις τελευταίες δεκαετίες, η σκόπιμη παρέμβαση όμως στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις των οικονομικών οντοτήτων είναι ένα αρκετά παλιό θέμα. Έκτοτε, πολλοί έχουν ασχοληθεί με αυτό με σκοπό να δώσουν έναν συγκεκριμένο ορισμό, να αναλύσουν τις τεχνικές που χρησιμοποιούνται και τα κίνητρα που υπάρχουν για τη χρήση τους, αλλά κυρίως να αποφανθούν στο αν η εφαρμογή αυτών των τεχνικών εμπίπτει στο πλαίσιο του νόμου. Επειδή, όμως, ο καθένας το βλέπει από τη δική του σκοπιά και ως κύριο μέλημά του έχει την εξυπηρέτηση των συμφερόντων του οι απόψεις δίστανται. Άλλοι υποστηρίζουν πως η βελτιστοποίηση των οικονομικών καταστάσεων γίνεται για καλό σκοπό και επηρεάζει θετικά την επιχείρηση, ενώ άλλοι θεωρούν πως με αυτό τον τρόπο διαστρεβλώνεται η λογιστική

²²Ruland, R.G. (1984) "Duty, obligation and responsibility in accounting policy making". Journal of Accounting and Public Policy, Fall, p. 223-237.

πληροφορία και εξαπατούνται εκείνοι που τη χρησιμοποιούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

4.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει η ανάλυση της ελεγκτικής επιστήμης. Ειδικότερα, θα αναλυθεί ο ορισμός και η έννοια της, καθώς και οι σκοποί του ελέγχου. Στη συνέχεια, επεξηγούνται οι έννοιες του εξωτερικού και του εσωτερικού ελέγχου, όπως και τα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Τέλος, παρουσιάζονται οι συνηθέστερες τεχνικές που χρησιμοποιούνται για συγκεκριμένους λογαριασμούς και τι καλείται να κάνει ο ελεγκτής για να τις εντοπίσει.

4.2 Ορισμός και Έννοια της Ελεγκτικής Επιστήμης

Σύμφωνα με όσα διαβάσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο συμπεραίνουμε πως η ανάγκη για διαφάνεια, διαύγεια, πληρότητα και σαφήνεια των λογιστικών πληροφοριών συνεχώς αυξάνεται. Επομένως, η σύνταξη των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων πρέπει να δίνει έμφαση στα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά, έτσι ώστε οι πληροφορίες που παρέχονται στους χρήστες να θεωρούνται αξιόπιστες. Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να τηρούνται οι γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές, κανόνες και παραδοχές, ρόλο που αναλαμβάνει η ελεγκτική επιστήμη.

Σύμφωνα με την Αμερικανική Ένωση Λογιστικής, ως ελεγκτική ορίζεται «η συστηματική διαδικασία αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης των ελεγκτικών τεκμηρίων, που αφορούν σε πιστοποιήσεις οικονομικών ενεργειών και γεγονότων, με σκοπό την εξακρίβωση του βαθμού ανταπόκρισης μεταξύ αυτών των πιστοποιήσεων και των προκαθορισμένων κριτηρίων, για τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων σε ενδιαφερόμενους χρήστες». Συνεπώς, το αντικείμενο της ελεγκτικής, όπως αναφέρει και ο Τσακλάγκανος²³ (2005), είναι ο έλεγχος των επιχειρήσεων με στόχο:

- ✓ Την πρόληψη, τον εντοπισμό και την αποκάλυψη ή καταστολή των ακούσιων ή εκούσιων λογιστικών λαθών και οικονομικών ατασθαλιών.
- ✓ Την πιστοποίηση της αξιοπιστίας των οικονομικών δεδομένων, της πιστοληπτικής ικανότητας καθώς και της ορθής εφαρμογής των κείμενων φορολογικών διατάξεων,

²³ Τσακλάγκανος, Α. (2005), «Ελεγκτική». Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.

με τη διενέργεια συστηματικού ελέγχου και των ανάλογων δοκιμαστικών επαληθεύσεων.

4.3 Σκοποί του Ελέγχου

Η εύλογη διασφάλιση της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων εξασφαλίζεται μέσα από την ελεγκτική διαδικασία. Οι βασικοί σκοποί του ελέγχου, όπως παραθέτονται από τον Τσακλάγκανο²⁴ (2005), είναι οι εξής:

- ♦ Ο εντοπισμός και η πρόληψη ηθελημένων ή αθέλητων λογιστικών λαθών.
- ♦ Η διερεύνηση, αποκάλυψη και καταστολή των ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων ως προς τις διαδικασίες.
- ♦ Η έγκριση, η ανάλυση και ο σχολιασμός της ακρίβειας και της πιστότητας των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολό τους.
- ♦ Η αξιολόγηση της σύνταξης και της παράθεσης των διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων, που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση.
- ♦ Η πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των ανάλογων χρήσιμων συμπερασμάτων.
- ♦ Η υπογράμμιση των ατελειών και ο καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρηματικής και διαχειριστικής απεικόνισης.
- ♦ Η στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων.

Για την υλοποίηση των παραπάνω σκοπών καταρτίστηκαν τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) που προσδιορίζουν τους κανόνες, τις αρχές και τις ενέργειες που πρέπει να ακολουθεί ο ελεγκτής κατά την άσκηση των ελεγκτικών του καθηκόντων. Θέτουν, δηλαδή, τις κατευθυντήριες γραμμές, οριοθετώντας τις υποχρεώσεις και το πεδίο δράσης του ελεγκτή.

²⁴Τσακλάγκανος, Α. (2005), «Ελεγκτική». Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.

4.4 Εξωτερικός Έλεγχος

Σύμφωνα με το Οικονομικό Επιμελητήριο της Ελλάδος (1997) ως ελεγκτική ορίζεται το σύνολο των κανόνων, αρχών και ενεργειών με βάση τις οποίες διενεργείται κάθε λογιστικό-διαχειριστικός έλεγχος με σκοπό τη διατύπωση αιτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικά με κάποια οικονομική διαχείριση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο έλεγχος διακρίνεται σε εξωτερικό και εσωτερικό.

Ως εξωτερικός έλεγχος ορίζεται ο έλεγχος που γίνεται από ανεξάρτητους ορκωτούς ελεγκτές-λογιστές και έχει ως κύριο στόχο τον έλεγχο των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των οικονομικών οντοτήτων, έτσι ώστε οι πληροφορίες που παρέχονται στους ενδιαφερόμενους (διοίκηση, μέτοχοι, χρηματοδότες, προμηθευτές, κράτος, δυνητικοί επενδυτές) να χαρακτηρίζονται από ορθότητα και αντικειμενικότητα. Με λίγα λόγια ο εξωτερικός ελεγκτής δεν ελέγχει τη σκοπιμότητα των πράξεων της διοίκησης, αλλά ασχολείται με τον έλεγχο της ορθής σύνταξης των οικονομικών καταστάσεων σύμφωνα με το εφαρμοζόμενο λογιστικό πλαίσιο και γενικότερα της νομοθεσίας, καθώς και τη διαπίστωση της πληρότητας και νομιμότητας των δικαιολογητικών που υποστηρίζουν τις διενεργηθείσες συναλλαγές της οικονομικής μονάδας (Λουμιώτης²⁵ (2015)). Για να επιτευχθεί αυτό, οι ελεγκτές ακολουθούν τα ελεγκτικά πρότυπα αλλά και άλλες μεθόδους εάν κριθεί απαραίτητο.

Σύμφωνα με το Ν. 4449/2017²⁶ που έχει ως αντικείμενο τον “Υποχρεωτικό έλεγχο των ετήσιων και ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις” και συγκεκριμένα το άρθρο 2 δίνονται οι παρακάτω ορισμοί:

- Υποχρεωτικός Έλεγχος: ο έλεγχος των ετήσιων και ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων που διενεργείται από ορκωτό ελεγκτή λογιστή ή ελεγκτική εταιρία εφόσον:
 - i. Απαιτείται από το δίκαιο της Ένωσης,
 - ii. Απαιτείται από το εθνικό δίκαιο όσο αφορά τις οντότητες ανεξαρτήτως μορφής και μεγέθους, που συντάσσουν οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο,

²⁵Λουμιώτης, Β. (2015), «Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος». Αθήνα: ΙΕΣΟΕΛ.

²⁶ΦΕΚ: Ν. 4449/2017, «Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις».

- iii. Προβλέπεται από την υφιστάμενη νομοθεσία και αφορά οποιαδήποτε εργασία ελεγκτικής φύσεως που διενεργείται σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα επισκόπησης, άλλης διασφάλισης και συναφών υπηρεσιών της IFAC,
 - iv. Διενεργείται σύμφωνα, με τα πρότυπα που επιβάλλει το Συμβούλιο Λογιστικής Εποπτείας των Εταιρειών Δημοσίου Συμφέροντος των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (Public Company Accounting Oversight Board) και τα γενικά παραδεκτά πρότυπα ελέγχου στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής,
 - v. Διενεργείται οικειοθελώς κατόπιν αίτησης μικρών επιχειρήσεων και πληροί εθνικές νομικές απαιτήσεις ισοδύναμες με αυτές που αφορούν τον έλεγχο σύμφωνα με την περίπτωση ii και έχει ως σκοπό τη χορήγηση της προβλεπόμενης στο άρθρο 32 , έκθεσης ελέγχου.
- Ορκωτός Ελεγκτής Λογιστής: φυσικό πρόσωπο που έχει λάβει, σύμφωνα με τον παρόντα νόμο, άδεια να διενεργεί υποχρεωτικούς ελέγχους.
 - Έκθεση Ελέγχου: η έκθεση που αναφέρεται στο άρθρο 32 του παρόντος νόμου και στο άρθρο του Κανονισμού 537/2014, καθώς και κάθε έκθεση που εκδίδεται ως αποτέλεσμα υποχρεωτικών ελέγχων, από ορκωτό ελεγκτή λογιστή ή από ελεγκτική εταιρία.
 - Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα: τα διεθνή λογιστικά πρότυπα (International Accounting Standards, IAS), τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης (International Financial Reporting Standards, IFRS) και οι ερμηνείες τους (SIC IFRIC, Interpretations), οι τροποποιήσεις αυτών των προτύπων και των ερμηνειών τους και τα μελλοντικά πρότυπα και οι ερμηνείες τους, που εκδίδονται ή εγκρίνονται από το Συμβούλιο Διεθνών Λογιστικών Προτύπων (International Accounting Standards Board, IASB).

Για να διενεργηθεί σωστά ένας έλεγχος και να μην αμφισβητηθούν τα αποτελέσματά του υπάρχουν δύο απαραίτητες προϋποθέσεις: (α) να ακολουθηθούν τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ) για τη συλλογή των τεκμηρίων και την αξιολόγησή τους και (β) ο ορκωτός ελεγκτής που θα διενεργήσει τον έλεγχο να συμμορφώνεται με τον «Κώδικα Δεοντολογίας των Επαγγελματιών Ελεγκτών» που εκδίδει η Διεθνής Ομοσπονδία Λογιστών (IFAC).

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 200²⁷, καθώς και με τα άρθρα 20, 21, 23, και 24 του Ν. 4449/2017²⁸ ο ορκωτός ελεγκτής που διενεργεί έναν έλεγχο πρέπει να χαρακτηρίζεται για την ακεραιότητα, την αντικειμενικότητα, την επαγγελματική επάρκεια και επιμέλεια, την εχεμύθεια και την επαγγελματική του συμπεριφορά.

Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής καλείται να είναι ανεξάρτητος από την ελέγχουσα εταιρία, δηλαδή να μην ανήκει στο προσωπικό της εταιρίας, έτσι ώστε να παραμένει ανεπηρέαστος και να μπορέσει να εξασφαλίσει ένα φερέγγυο και αντικειμενικό αποτέλεσμα. Επιπλέον, οφείλει να έχει τα απαραίτητα προσόντα και γνώσεις για την απόδοση αξιόπιστων πορισμάτων. Τέλος, πρέπει να χαρακτηρίζεται από επαγγελματικό σκεπτικισμό. Με βάση το άρθρο 20 παρ.4 του ν. 4449/17, ως επαγγελματικός σκεπτικισμός νοείται «η συμπεριφορά που περιλαμβάνει διάθεση αμφισβήτησης, επαγρύπνηση απέναντι σε συνθήκες που ενδέχεται να υποδεικνύουν πιθανή ανακρίβεια λόγω σφάλματος ή απάτης και κριτική αξιολόγηση των αποδεικτικών εγγράφων του ελέγχου». Με λίγα λόγια, ο ελεγκτής, σε ορισμένες περιπτώσεις, καλείται να χρησιμοποιήσει την κρίση και την εμπειρία που απέκτησε για την αξιολόγηση των εγγράφων και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Με την εντολή υλοποίησης ενός εξωτερικού ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής καλείται να κάνει κάποιες συγκεκριμένες ενέργειες και να ακολουθήσει μία μεθοδολογία διεξαγωγής του ελέγχου σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου (ΔΠΕ). Ποια είναι, όμως, αυτή η μεθοδολογία;

Αρχικά, σύμφωνα με το ΔΠΕ 210²⁹ (Λουμιώτης και Τζίφας³⁰ (2018)), ο ελεγκτής καλείται να θέσει κάποιους όρους, όσο αφορά την ανάθεση του ελέγχου, στη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρίας οι οποίοι πρέπει να γίνουν δεκτοί και να τηρηθούν και από τις δύο πλευρές καθ' όλη τη διάρκεια του ελέγχου. Οι όροι ανάθεσης αφορούν τη λεπτομερή περιγραφή του ελέγχου, τις ευθύνες τόσο του ελεγκτή όσο και της διοίκησης, τις υποχρεώσεις των διοικητικών στελεχών απέναντι στον ελεγκτή όσο αφορά την παροχή έγγραφων διαβεβαιώσεων, την έγκαιρη παράδοση των οικονομικών καταστάσεων καθώς και την ενημέρωση του για γεγονότα που θα μπορούσαν να τις επηρεάσουν, την αμοιβή του ελεγκτή όπως και τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου πλαισίου. Εφ' όσον γίνει αποδοχή των όρων από τη διοίκηση, δικαίωμα αλλαγής τους έχει μόνο ο ελεγκτής, με την κατάλληλη, βέβαια,

²⁷ ΔΠΕ 200 «Γενικοί στόχοι ανεξάρτητου ελεγκτή και η διενέργεια του ελέγχου σύμφωνα με τα ΔΠΕ».

²⁸ ΦΕΚ: Ν. 4449/2017, «Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις».

²⁹ ΔΠΕ 210 «Συμφωνία επί των όρων ανάθεσης ελέγχου».

³⁰ Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2018), «Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)». Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Λογιστών.

αιτιολόγηση. Σε περίπτωση διαφωνίας, ο ελεγκτής μπορεί είτε να αποσυρθεί από την ανάθεση ελέγχου είτε να αναφέρει τις περιστάσεις σε άλλα μέρη, όπως ιδιοκτήτες ή ρυθμιστικές αρχές.

Στη συνέχεια, ο ελεγκτής αναλαμβάνει την ευθύνη για την καθοδήγηση και την εποπτεία της εκτέλεσης του ελέγχου, σύμφωνα με τα ισχύοντα επαγγελματικά πρότυπα και την κείμενη νομοθεσία, όπως αναφέρει το ΔΠΕ 220³¹ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)). Έπειτα, φέρει την ευθύνη για την επισκόπηση της εκτελεσθείσας εργασίας, πριν την έκδοση της έκθεσής του, και τη διασφάλιση ότι τα ελεγκτικά τεκμήρια είναι κατάλληλα και επαρκή και επιβεβαιώνουν τα συμπεράσματα του ελέγχου. Επιπλέον, είναι υπεύθυνος για την τήρηση σημαντικών τεχνικών, δεοντολογικών και άλλων θεμάτων εντός της ελεγκτικής εταιρίας.

Κατόπιν, ο ελεγκτής σχεδιάζει τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Με βάση το ΔΠΕ 300³² (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)) ο σχεδιασμός δεν είναι μια διακριτή φάση του ελέγχου, αλλά μια συνεχής και επαναλαμβανόμενη διαδικασία. Κύριες δραστηριότητες του είναι:

1. Η ανάπτυξη της συνολικής στρατηγικής του ελέγχου, δηλαδή το σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός πλάνου ελέγχου όπου θα επεξηγείται το πεδίο εφαρμογής, το χρονοδιάγραμμα και η καθοδήγηση του ελέγχου.
2. Η ανάπτυξη του σχεδίου ελέγχου, δηλαδή ο τρόπος με τον οποίο σκοπεύει ο ελεγκτής να αντιμετωπίσει σημαντικά θέματα που θα προκύψουν.
3. Η αντιμετώπιση θεμάτων με τις αρχικές αναθέσεις ελέγχου, δηλαδή επικοινωνία με τον προηγούμενο ελεγκτή, συζήτηση με τη διοίκηση, απόκτηση κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων και άλλων ελεγκτικών διαδικασιών που απαιτούνται από το σύστημα δικλίδων ποιότητας.

Ακολούθως, ο ελεγκτής αναλαμβάνει να εκτιμήσει το ουσιώδες μέγεθος και να εντοπίσει και να εκτιμήσει τους κινδύνους ουσιώδους σφάλματος. Σύμφωνα με το ΔΠΕ 320³³ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)) ως ουσιώδες μέγεθος ορίζεται το μέγιστο ποσό των μη διορθωμένων και μη εντοπισμένων λαθών, η ύπαρξη των οποίων δεν θα επηρεάσει τις αποφάσεις των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων.

³¹ ΔΠΕ 220 «Δικλίδες ποιότητας για τον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων».

³² ΔΠΕ 300 «Σχεδιασμός ενός ελέγχου οικονομικών καταστάσεων».

³³ ΔΠΕ 320 «Ουσιώδες μέγεθος στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση του ελέγχου».

Για να είναι αξιόπιστος ο έλεγχος πρέπει τα αποτελέσματα του να συνοδεύονται από επαρκή και κατάλληλη τεκμηρίωση [ΔΠΕ 230³⁴ (Λουμιώτης και Τζίφας³⁵ (2018))]. Η τεκμηρίωση πρέπει να γίνεται σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και να διευκολύνει την εξαγωγή συμπερασμάτων πριν από την ολοκλήρωση της έκθεσης ελέγχου.

Επιπλέον, πριν την ολοκλήρωση της έκθεσης ελέγχου απαιτείται να αξιολογηθούν τα σφάλματα που εντοπίστηκαν κατά τη διενέργεια του ελέγχου. Το ΔΠΕ 450³⁶ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)) ως σφάλμα ορίζει «τη διαφορά μεταξύ του ποσού, της ταξινόμησης, της παρουσίας ή της γνωστοποίησης αναφερόμενου στοιχείου των οικονομικών καταστάσεων και του ποσού που απαιτείται ώστε το στοιχείο να συνάδει με το εφαρμοστέο πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς. Τα σφάλματα μπορεί να προκύψουν είτε από λάθος είτε από απάτη.» Επίσης, όπως παρατηρούν οι Λουμιώτης και Τζίφας (2018), τα σφάλματα διαχωρίζονται σε:

- ✓ Σφάλματα περί τα γεγονότα, δηλαδή αναμφίβολα σφάλματα.
- ✓ Σφάλματα κρίσης, σφάλματα που βασίζονται στην υποκειμενική γνώμη της διοίκησης χωρίς να είναι αποδεδειγμένα.
- ✓ Προβαλλόμενα σφάλματα, σφάλματα που αφορούν ένα συγκεκριμένο δείγμα και προβάλλονται σε όλο τον πληθυσμό.

Καθ' όλη τη διάρκεια του ελέγχου, ο ελεγκτής καλείται να επικοινωνεί με τα διοικητικά στελέχη με σκοπό να τους ενημερώνει για την εξέλιξη του ελέγχου, να τους ζητάει επιπρόσθετες πληροφορίες και να τους επισημαίνει σημαντικά θέματα που προκύπτουν. Την επικοινωνία του ελεγκτή με τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση καλύπτει το ΔΠΕ 260³⁷ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)).

Μετά την ολοκλήρωση του ελέγχου, ο ελεγκτής αναλαμβάνει να συντάξει την έκθεση ελέγχου και να διαμορφώσει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων. Με βάση το ΔΠΕ 700³⁸ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)) ο ελεγκτής καλείται να αξιολογήσει τα ελεγκτικά

³⁴ ΔΠΕ 230 «Τεκμηρίωση του ελέγχου».

³⁵ Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2018), «Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)». Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Λογιστών.

³⁶ ΔΠΕ 450 «Αξιολόγηση σφαλμάτων που εντοπίζονται κατά τη διάρκεια του ελέγχου».

³⁷ ΔΠΕ 260 «Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση».

³⁸ ΔΠΕ 700 «Διαμόρφωση γνώμης και έκθεση επί των οικονομικών καταστάσεων».

τεκμήρια που συγκέντρωσε και να εκφράσει τη γνώμη του εγγράφως. Οι τύποι της γνώμης που μπορεί να εκφράσει είναι [ΔΠΕ 705³⁹ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018))]:

- ♦ Γνώμη χωρίς επιφύλαξη, οι οικονομικές καταστάσεις δεν έχουν λάθη και καταρτίζονται σύμφωνα την ισχύουσα νομοθεσία.
- ♦ Γνώμη με επιφύλαξη, οι οικονομικές καταστάσεις περιέχουν ορισμένα σφάλματα τα οποία δεν ξεπερνούν το ουσιώδες μέγεθος.
- ♦ Αρνητική γνώμη, οι οικονομικές καταστάσεις περιέχουν σφάλματα που είναι ουσιώδη και διάχυτα.
- ♦ Αδυναμία έκφρασης γνώμης, ο ελεγκτής αδυνατεί να αποκτήσει κατάλληλα και επαρκή τεκμήρια.

4.5 Εσωτερικός Έλεγχος

Ευθύνη των διοικητικών στελεχών κάθε εταιρίας είναι η ορθή διαχείριση των περιουσιακών της στοιχείων καθώς και η μεγέθυνσή τους. Για την επίτευξη αυτού του στόχου απαιτείται από τη διοίκηση η άμεση επίβλεψη όλων των συναλλαγών της εταιρίας, όταν βέβαια το επιτρέπει το μέγεθος της εταιρίας, δηλαδή κυρίως σε μικρές επιχειρήσεις. Στις μεγάλες οικονομικές μονάδες που η άμεση επίβλεψη των συναλλαγών από τη διοίκηση είναι ανέφικτη τα διοικητικά στελέχη αναπτύσσουν ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Ο όρος σύστημα εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει (Λουμιώτης⁴⁰ (2015)):

- Την οργάνωση των οικονομικών, λογιστικών, μηχανογραφικών και λοιπών υπηρεσιών της εταιρίας.
- Την κατανομή αρμοδιοτήτων και ευθυνών στα κατάλληλα πρόσωπα.
- Την εφαρμογή κανόνων, διαδικασιών, μέτρων και ελέγχων με σκοπό τον περιορισμό των λαθών κατά την εκτέλεση των συναλλαγών, την αξιοπιστία των λογιστικών πληροφοριών και την αποτελεσματική φύλαξη των περιουσιακών της στοιχείων.

³⁹ ΔΠΕ 705 «Διαφοροποιήσεις στη γνώμη στην έκθεση του ανεξέλεγκτου ελεγκτή».

⁴⁰ Λουμιώτης, Β. (2015), «Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος». Αθήνα: ΙΕΣΟΕΛ.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου δημιουργήθηκε και εφαρμόζεται εξυπηρετώντας ορισμένους σκοπούς. Οι βασικοί σκοποί του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, όπως αναφέρει ο Λουμιώτης (2015) είναι οι εξής:

- i. Η πρόληψη ακούσιων ή εκούσιων λαθών ή παραλείψεων που θα ήταν υπεύθυνα για τη δυσφήμιση της εταιρίας ή για τη σύγκρουση των συμφερόντων της.
- ii. Η αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων επιζήμιων ενεργειών που συνέβησαν σε μια οικονομική μονάδα.
- iii. Η συμμόρφωση των διοικητικών στελεχών με τους σχετικούς νόμους, διατάξεις και κανονισμούς που αφορούν την οικονομική μονάδα.
- iv. Η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων που καταρτίζονται από την εκάστοτε εταιρία.
- v. Η βελτίωση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας της εταιρίας, καθώς η εφαρμογή ενός επαρκούς και αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου αντικατοπτρίζει το βαθμό οργάνωσής της, κάτι που αντανακλάται στα αποτελέσματα και στην αποδοτικότητά της.
- vi. Η διασφάλιση των συμφερόντων των μετόχων και των διοικητικών στελεχών της εταιρίας.

Με βάση τις διατάξεις του άρθρου 22α του κωδ. Ν.2190/1920, Νόμος Περί Ανωνύμων Εταιριών, τα διοικητικά στελέχη μιας επιχείρησης ευθύνονται για τη χρηστή διαχείριση των περιουσιακών της στοιχείων. Συνεπώς, καλείται να υιοθετήσει και να εφαρμόσει ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου με σκοπό την αποτροπή ύπαρξης σφαλμάτων και απάτης από τον οποιοδήποτε.

Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου για να είναι επαρκές και αποτελεσματικό πρέπει να έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά (Λουμιώτης (2015)):

- ♦ Να δομείται σύμφωνα με τις βασικές αρχές που υπάρχουν για τέτοια συστήματα.
- ♦ Να τεκμηριώνεται επαρκώς και να καταγράφεται λεπτομερώς.
- ♦ Να προσαρμόζεται κατάλληλα όσο αφορά το εύρος, τον όγκο, τους κινδύνους και την πολυπλοκότητα των εργασιών της επιχείρησης.

- ♦ Να καλύπτει, όσο το δυνατό καλύτερα, όλες τις δραστηριότητες και τις συναλλαγές της εταιρίας.
- ♦ Να υποστηρίζεται από ένα ολοκληρωμένο σύστημα διοικητικών πληροφοριών (MIS) και επικοινωνίας, το οποίο θα έχει καθορισμένες ιεραρχικές γραμμές αναφοράς που θα επιτρέπουν την έγκαιρη ροή και την αξιοπιστία της απαιτούμενης πληροφόρησης.
- ♦ Να ελέγχεται επαρκώς η εφαρμογή του.

Να σημειωθεί πως ο εκάστοτε ελεγκτής προσαρμόζει κατάλληλα του δικό του πρόγραμμα ελέγχου έτσι ώστε να είναι σε θέση να αντιδράσει σε πιθανούς κινδύνους λόγω αδυναμιών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Σε περιπτώσεις όπου υφίσταται και εφαρμόζεται ένα επαρκές και αποτελεσματικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου, ο ελεγκτής κάνει μόνο τους απαραίτητους ελέγχους. Σε αντίθετη περίπτωση, ο ελεγκτής διενεργεί εκτενέστερο και προσεκτικότερο έλεγχο.

Τα άτομα που ασχολούνται με τον εσωτερικό έλεγχο μιας οικονομικής οντότητας αναλαμβάνουν τον συνεχή έλεγχο και την αξιολόγηση των συστημάτων οργάνωσης και λειτουργίας της. Οι κύριες αρμοδιότητές τους παρατίθενται παρακάτω (Λουμιώτης (2015)):

- ✓ Ο έλεγχος των διαφόρων δραστηριοτήτων της ως προς τη συμμόρφωσή τους με τις οδηγίες της διοίκησης και της κείμενης νομοθεσίας, καθώς και την αποτελεσματική τους εφαρμογή.
- ✓ Ο έλεγχος της πληρότητας, της ακρίβειας και της αξιοπιστίας των λογιστικών πληροφοριών που παρέχονται από τις οικονομικές καταστάσεις.
- ✓ Η καταμέτρηση και επαλήθευση των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της.
- ✓ Ο έλεγχος τήρησης της πολιτικής που αφορά τις προσλήψεις, αξιολογήσεις, προαγωγές και αμοιβές προσωπικού, όπως αυτή έχει θεσπιστεί από τη διοίκηση.
- ✓ Η αξιολόγηση της οργανωτικής διάρθρωσης, της κατανομής αρμοδιοτήτων και καθηκόντων και της διαχείρισης του ανθρώπινου προσωπικού.
- ✓ Η αξιολόγηση της οργάνωσης και λειτουργίας των συστημάτων πληροφορικής, με σκοπό την πλήρη, έγκαιρη και αξιόπιστη πληροφόρηση.
- ✓ Ο έλεγχος της αποτελεσματικής διαχείρισης του επιχειρηματικού και των λοιπών κινδύνων.
- ✓ Η συμμετοχή στην οργάνωση, το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή των βασικών λειτουργιών και διαδικασιών της.

- ✓ Η συνεργασία με τους εξωτερικούς ελεγκτές για τον αποτελεσματικότερο έλεγχο της.
- ✓ Η ενημέρωση των διοικητικών στελεχών σχετικά με τα αποτελέσματα του ελέγχου, καθώς και οι προτάσεις για τη βελτίωση αδυναμιών που βρέθηκαν και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου γενικότερα.

Οι επιχειρήσεις μεγάλου μεγέθους καλούνται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν ορισμένες διαδικασίες ελέγχου, τις λεγόμενες δικλίδες ασφαλείας, με σκοπό την ομαλή λειτουργία τους και την ελαχιστοποίηση του κινδύνου ως προς τη μη συμμόρφωση με την ισχύουσα νομοθεσία και τους κανονισμούς.

Ως εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας ορίζονται οι ενέργειες που σχεδιάζονται, υλοποιούνται και συντηρούνται από τα διοικητικά στελέχη και το προσωπικό κάθε επιχείρησης, με σκοπό τη διασφάλιση επίτευξης των στόχων της όσο αφορά την αξιοπιστία των λογιστικών πληροφοριών που παρέχουν, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των λειτουργιών της και τη συμμόρφωσή της με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς (Λουμιώτης (2015)).

Για να λειτουργήσει σωστά το σύστημα εσωτερικού ελέγχου, οι επιχειρήσεις χρειάζονταν κάποια υποστήριξη από έναν μεγαλύτερο οργανισμό. Για αυτό το λόγο, το 1985 ιδρύθηκε η Επιτροπή Υποστήριξης των Οργανισμών (Committee on Sponsoring Organization “COSO”) από τις παρακάτω οργανώσεις των ΗΠΑ:

- ✓ The Institute of Internal Auditors
- ✓ American Institute of Certified Public Accountants
- ✓ American Accounting Association
- ✓ Institute of Management Accountants
- ✓ Financial Executive Institute

Βασικός σκοπός αυτής της επιτροπής είναι η κατάρτιση ενός πλαισίου οδηγιών που θα συμβάλει στην υποστήριξη των οικονομικών μονάδων όταν προκύπτουν θέματα εσωτερικών διαδικασιών. Με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η αποτελεσματικότερη διαχείριση των κινδύνων που τυχόν θα προκύψουν, καθώς και η βελτίωση της ποιότητας και της αξιοπιστίας των οικονομικών τους καταστάσεων. Αυτό το πλαίσιο οδηγιών, σε συνδυασμό με τις ηθικές αξίες και τους κανόνες επαγγελματικής ηθικής της διοίκησης συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη επίτευξη των στόχων της οικονομικής μονάδας.

Η Επιτροπή Υποστήριξης των Οργανισμών (COSO) διαμόρφωσε ένα πλαίσιο (μοντέλο) για την αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου των εταιριών. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο, ως εσωτερικός έλεγχος ορίζεται μία διαδικασία η οποία σχεδιάζεται με σκοπό τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας των λειτουργιών της οικονομικής οντότητας, την αξιοπιστία των οικονομικών της καταστάσεων και τη συμμόρφωση της με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς.

Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου απαρτίζεται από 5 βασικά και αλληλένδετα στοιχεία τα οποία αναφέρονται σε συγκεκριμένους τομείς δραστηριότητας. Το μοντέλο COSO έχει τη μορφή πυραμίδας με 4 επίπεδα, όπως φαίνεται παρακάτω:

Σχήμα 1: Μοντέλο COSO

Πηγή: Λουμώτης⁴¹ (2015)

Αναλυτικότερα, όπως αναφέρει ο Λουμώτης (2015):

❖ Στη βάση της πυραμίδας βρίσκεται το περιβάλλον ελέγχου

Ο όρος περιβάλλον ελέγχου περιλαμβάνει:

⁴¹ Λουμώτης, Β. (2015), «Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος». Αθήνα: ΙΕΣΟΕΛ.

- ♦ Τα ηθικά χαρακτηριστικά που διακατέχουν τα διοικητικά στελέχη, όπως η ακεραιότητα του χαρακτήρα, οι ηθικές αξίες, η εντιμότητα και η συμπεριφορά ως προς τους συνεργάτες τους, εσωτερικούς και εξωτερικούς.
- ♦ Τις ευθύνες, τις αρμοδιότητες, τις ικανότητες και τα προσόντα του Διοικητικού Συμβουλίου και της Ελεγκτικής Επιτροπής.
- ♦ Τα προσόντα του προσωπικού και ο καταμερισμός ευθυνών και εξουσιών.
- ♦ Τη διαχείριση των ανθρώπινων πόρων.
- ♦ Την οργανωτική δομή της οικονομικής μονάδας γενικότερα.

❖ Ακολουθεί η εκτίμηση των κινδύνων

Η εκτίμηση των κινδύνων σχετίζεται με:

- ♦ Τον καθορισμό των αντικειμενικών στόχων της επιχείρησης, τόσο σε επίπεδο διαχείρισης όσο και σε επίπεδο προετοιμασίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.
- ♦ Τον εντοπισμό και την αξιολόγηση των κινδύνων που οφείλονται είτε σε εξωτερικούς είτε σε εσωτερικούς παράγοντες.
- ♦ Τη διαχείριση των κινδύνων (προσδιορισμός του αποδεκτού επιπέδου κινδύνου, αποφυγή, μείωση, μεταβίβαση και αποδοχή κινδύνων)

❖ Μία θέση πιο πάνω βρίσκονται οι δραστηριότητες ελέγχου

Οι δραστηριότητες ελέγχου συγκροτούν τους κανόνες λειτουργίας της επιχείρησης που σχετίζονται με:

- ♦ Τις εγκρίσεις συναλλαγών
- ♦ Τις συμφωνίες λογαριασμών
- ♦ Τις επαληθεύσεις περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων
- ♦ Τη διευθέτηση διαφορών
- ♦ Την ασφάλεια περιουσιακών στοιχείων
- ♦ Τις επισκοπήσεις εκτελέσεων των λειτουργιών
- ♦ Τον διαχωρισμό των καθηκόντων
- ♦ Τον έλεγχο των πληροφοριακών συστημάτων

Οι παραπάνω δραστηριότητες ελέγχου συνεισφέρουν στην επίτευξη των στόχων της επιχείρησης και στην αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων που αντιμετωπίζει.

❖ Στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκεται η εποπτεία του ελέγχου

Η εποπτεία ελέγχου περικλείει τους παρακάτω τομείς:

- ♦ Διαδικασίες εσωτερικού ελέγχου.
- ♦ Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- ♦ Πληρότητα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

❖ Στις πλάγιες πλευρές της πυραμίδας εμφανίζονται η πληροφόρηση και η επικοινωνία

Η πληροφόρηση και η επικοινωνία, εσωτερική και εξωτερική, πρέπει να συνδέουν όλα τα επίπεδα της πυραμίδας. Οι πληροφορίες που παρέχονται πρέπει να διακρίνονται από υψηλή ποιότητα και η επικοινωνία από αποτελεσματικότητα.

4.6 Αξιολόγηση και Αντιμετώπιση του Ελεγκτικού Κινδύνου

Βασικός σκοπός του ελεγκτή είναι η απόκτηση επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων, τα οποία θα σχετίζονται με τους εκτιμώμενους κινδύνους του ουσιώδους σφάλματος, καθώς μέσω αυτών θα καταφέρει να σχεδιάσει και να υλοποιήσει τις κατάλληλες αντιδράσεις για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων (Λουμιώτης και Τζίφας⁴² (2018)).

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 330⁴³ «Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους», ο ελεγκτής καλείται να σχεδιάσει με τέτοιο τρόπο την ελεγκτική διαδικασία έτσι ώστε να επιτύχει τον εντοπισμό των ουσιωδών σφαλμάτων. Επιπλέον, επιβάλλεται να αξιολογήσει τη λειτουργική αποτελεσματικότητα των δικλίδων ασφαλείας όσο αφορά την αποτροπή, τον εντοπισμό και τη διόρθωση των ουσιωδών σφαλμάτων.

Στις αντιδράσεις του ελεγκτή για την αντιμετώπιση των εκτιμώμενων κινδύνων ουσιώδους σφάλματος εμπίπτουν (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)):

⁴² Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2018), «Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)». Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Λογιστών.

⁴³ ΔΠΕ 330 «Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους».

- ✓ Η υπόδειξη της ανάγκης του να διατηρείται ο επαγγελματικός σκεπτικισμός στην ομάδα ελέγχου.
- ✓ Η ανάθεση του ελέγχου στο προσωπικό με τη μεγαλύτερη εμπειρία, σε άτομα με ειδικές δεξιότητες ή σε ειδήμονες.
- ✓ Η ενίσχυση της εποπτείας.
- ✓ Η ενσωμάτωση πρόσθετων στοιχείων, μη προβλεψιμότητας, κατά την επιλογή περαιτέρω ελεγκτικών διαδικασιών που πρόκειται να εκτελεσθούν.
- ✓ Η πραγματοποίηση γενικών αλλαγών στη φύση, το χρόνο ή το χρόνο των ελεγκτικών διαδικασιών, με στόχο την εξαγωγή αξιόπιστων συμπερασμάτων και τη σωστή τεκμηρίωση τους.

Συνεπώς, αντιλαμβανόμαστε πως ο ελεγκτής πρέπει να οργανώσει τον έλεγχο με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να μπορέσει ευκολότερα να ανακαλύψει τυχόν παρεκκλίσεις και να καταλήξει σε έναν αποτελεσματικότερο και πιο αξιόπιστο έλεγχο.

4.7 Έλεγχος Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων

Όπως είδαμε και παραπάνω, τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος παίζουν σημαντικό ρόλο στην ομαλή λειτουργία μιας οικονομικής οντότητας και στη διατήρηση της εμπιστοσύνης των τρίτων προς αυτή. Γενικά, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου προσπαθεί να περιορίσει την εμφάνιση λαθών και να διασφαλίσει την ακρίβεια και την αξιοπιστία των οικονομικών βιβλίων και καταστάσεων της. Συμπληρωματικά, ο εξωτερικός έλεγχος αναλαμβάνει την αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, με σκοπό την εξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τη μετέπειτα χρήση των πληροφοριών που παρέχονται. Παρακάτω αναλύονται οι ενέργειες τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελέγχου των διαφόρων λογαριασμών της επιχείρησης.

Σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα (ΕΛΠ) ως πάγια περιουσιακά στοιχεία χαρακτηρίζονται εκείνα τα στοιχεία που αποκτώνται από μία επιχείρηση για μακροχρόνια κατοχή και εκμετάλλευση, χωρίς την πρόθεση μεταπώλησης. Επιπλέον, απαραίτητη προϋπόθεση είναι πως χρησιμοποιούνται στις λειτουργικές και επενδυτικές δραστηριότητες της.

Ο όρος πάγια περιουσιακά στοιχεία διακρίνεται στα ενσώματα πάγια και στα άυλα. Σύμφωνα με το ΔΛΠ 16 (Νεγκάκης⁴⁴ (2015)) στα ενσώματα περιουσιακά στοιχεία ανήκουν εκείνα τα υλικά στοιχεία που κατέχονται για χρήση στην παραγωγή ή προμήθεια αγαθών, για την παροχή υπηρεσιών, για εκμίσθωση σε τρίτους ή για σκοπούς της διοίκησης και αναμένεται να χρησιμοποιηθούν για περισσότερες από μία λογιστικές περιόδους. Επίσης, υπάρχουν περιουσιακά στοιχεία τα οποία αναφέρονται στο ΔΠΧΑ 5 (Ενσώματες ακινητοποιήσεις κατεχόμενες προς πώληση), στο ΔΛΠ 41 (Βιολογικά προϊόντα), στο ΔΠΧΑ 6 (Στοιχεία που αφορούν ορυκτά) και στο ΔΛΠ 40 (Επενδύσεις σε ακίνητα).

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 38 (Νεγκάκης (2015)) ως άυλα περιουσιακά στοιχεία αναγνωρίζονται τα μη χρηματικά περιουσιακά στοιχεία, χωρίς φυσική υπόσταση, τα οποία αναμένεται να χρησιμοποιηθούν για περισσότερες από μία λογιστικές περιόδους.

Τα παραπάνω ΔΛΠ και ΔΠΧΑ θέτουν τις κατευθυντήριες γραμμές για την ορθή λογιστική παρακολούθηση των ενσώματων και άυλων περιουσιακών στοιχείων. Θέτουν τους όρους για τον προσδιορισμό του κόστους κτήσης των ενσώματων περιουσιακών στοιχείων, καθώς και τους παράγοντες που το προσαυξάνουν. Επιπλέον, προσδιορίζουν την ωφέλιμη ζωή των άυλων περιουσιακών στοιχείων.

Ο εσωτερικός έλεγχος των πάγιων περιουσιακών στοιχείων ασχολείται με την ορθή καταχώρηση, παρακολούθηση και παρουσίαση τους στα λογιστικά βιβλία των οικονομικών οντοτήτων. Επιπροσθέτως, φροντίζει για την εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνει η διοίκηση όσο αφορά τα πάγια, τη διαφύλαξη και προστασία τους από κινδύνους (π.χ. κλοπή, πυρκαγιά κτλ) καθώς και την επίτευξη υψηλών αποδόσεων των επενδεδυμένων κεφαλαίων στα εκάστοτε πάγια. Επιπλέον, καθορίζει τις διαδικασίες που πρέπει να ακολουθήσει ο εσωτερικός ελεγκτής έτσι ώστε να περιοριστούν τα λάθη και να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των λογιστικών πληροφοριών που παρέχονται σχετικά με τα πάγια στοιχεία.

Ο εσωτερικός ελεγκτής καλείται να εξακριβώσει την ύπαρξη των καταγεγραμμένων περιουσιακών στοιχείων, την ορθή καταχώρησή τους, την απόσβεση, απομείωση και αναπροσαρμογή τους, καθώς και την πώλησή τους. Διαπράττει ελέγχους που αφορούν τις φορολογικές υποχρεώσεις της εταιρίας, όπως και τις γνωστοποιήσεις που περιλαμβάνονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και αφορούν τα πάγια. Τέλος, καλείται να ελέγξει το κόστος κτήσης, τη διάρκεια της ωφέλιμης ζωής και τις γνωστοποιήσεις που αφορούν τα άυλα περιουσιακά στοιχεία.

⁴⁴Νεγκάκης, Χ. (2015), «Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: θεωρία και πρακτική». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

Ο εξωτερικός έλεγχος των πάγιων περιουσιακών στοιχείων καθορίζει τις ενέργειες που πρέπει να γίνουν από τον ορκωτό ελεγκτή. Αρμοδιότητες του εξωτερικού ελεγκτή είναι ο περιορισμός των λογιστικών λαθών και ο περιορισμός του ελεγκτικού κινδύνου. Κύριος σκοπός του είναι η διασφάλιση της αξιοπιστίας των λογιστικών βιβλίων όσο αφορά τα πάγια περιουσιακά στοιχεία. Για την επίτευξη αυτού του στόχου μία από τις κύριες ενέργειες του ελεγκτή είναι η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου έτσι ώστε να διακρίνει εάν μπορεί να χρησιμοποιήσει την εργασία του εσωτερικού ελεγκτή στον έλεγχό του.

Ο εξωτερικός έλεγχος των πάγιων περιουσιακών στοιχείων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της φυσικής ύπαρξης, καθώς και της κυριότητάς τους από την ελεγχόμενη επιχείρηση μέσω των νόμιμων παραστατικών, της ορθής χρήσης των μεθόδων αποτίμησης, της λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, του ακριβούς υπολογισμού των αποσβέσεων, όπως και τη διαπίστωση της τυχών ύπαρξης εμπράγματων βαρών επί των πάγιων αυτών στοιχείων (Νεγκάκης και Ταχυνάκης⁴⁵ (2017)). Αρμοδιότητα του εξωτερικού ελεγκτή είναι να αποφανθεί την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της εταιρίας που ελέγχει και να εκτιμήσει το επίπεδο του ελεγκτικού κινδύνου.

4.8 Έλεγχος Αποθεμάτων

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 2 ως αποθέματα λογίζονται τα περιουσιακά στοιχεία που είτε κατέχονται με σκοπό να πωληθούν κατά τη συνήθη πορεία των εργασιών της οικονομικής οντότητας (εμπορεύματα ή έτοιμα προϊόντα), είτε βρίσκονται στην παραγωγική διαδικασία μέχρι να καταλήξουν σε προϊόντα προς πώληση (ημιτελή προϊόντα και ημικατεργασμένες πρώτες ύλες), είτε έχουν τη μορφή υλών και υλικών που θα χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία παραγωγής ή στην παροχή υπηρεσιών (Νεγκάκης (2015)).

Ο λογαριασμός των αποθεμάτων είναι σημαντικός λογαριασμός τόσο από τη λογιστική όσο και από την ελεγκτική πλευρά, Νεγκάκης (2015), καθώς:

- ✓ Αποτελεί το μεγαλύτερο μέρος του κυκλοφορούντος ενεργητικού.
- ✓ Είναι ένας λογαριασμός επιρρεπής σε λογιστικά και αριθμητικά σφάλματα.
- ✓ Προσδιορίζει αριθμοδείκτες που δείχνουν την οικονομική θέση και απόδοση της επιχείρησης.

⁴⁵ Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2017), «Ελεγκτική: Εσωτερικός Έλεγχος». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- ✓ Παρουσιάζει μεγάλο εύρος και διακύμανση τιμών.
- ✓ Για την αποτίμησή του εφαρμόζονται διαφορετικές μέθοδοι.
- ✓ Επιδρά στη διαμόρφωση του κόστους πωληθέντων και των εσόδων.
- ✓ Υπάρχει δυσκολία υπολογισμού των ποσοτήτων, της αξίας και των συνθηκών διατήρησής τους.
- ✓ Επηρεάζει, σε μεγάλο βαθμό, τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών της οντότητας.

Ο εσωτερικός έλεγχος των αποθεμάτων αποσκοπεί (Νεγκάκης (2015)):

- ♦ Στη διαφύλαξη και προστασία των αποθεμάτων από διάφορους κινδύνους, όπως κλοπή, πυρκαγιά κτλ.
- ♦ Στην πιστή εφαρμογή των αποφάσεων της διοίκησης που αφορούν την ορθή διαχείριση των αποθεμάτων.
- ♦ Στην επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής απόδοσης των κεφαλαίων που έχουν δεσμευτεί για την απόκτησή τους.
- ♦ Στην ορθή λογιστική παρακολούθησή τους.
- ♦ Στην ορθή αποτίμησή τους στο τέλος της εκάστοτε χρήσης.

Για να εξακριβωθεί η ύπαρξη των αποθεμάτων οι εσωτερικοί ελεγκτές διενεργούν πραγματική απογραφή (φυσική απογραφή). Επιπλέον, στις αρμοδιότητές τους εμπίπτει ο προσδιορισμός της αξίας κτήσεως των αποθεμάτων και η ακριβής κοστολόγηση των παραγόμενων προϊόντων, εργασίες που αποτελούν τη βάση για την αποτίμησή τους στο τέλος της χρήσεως. Η αποτίμησή τους είναι σημαντική εργασία για τον προσδιορισμό του κόστους πωληθέντων, καθώς επηρεάζει άμεσα τα αποτελέσματα χρήσης.

Γενικά, οι διαδικασίες που ακολουθούνται από τον εσωτερικό ελεγκτή όσο αφορά τα αποθέματα είναι (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)):

- Η απογραφή τους
- Η αποτίμησή τους
- Η επαλήθευση των υπολοίπων τους
- Ο έλεγχος της ασφαλιστικής τους κάλυψης
- Η τήρηση των φορολογικών τους υποχρεώσεων

- Η εξέταση ύπαρξης αποθεμάτων που βρίσκονται σε ακινησία
- Η σύνταξη του ισοζυγίου κίνησής τους
- Η διαπίστωση της κυκλοφοριακής τους ταχύτητας

Από την άλλη μεριά, ο εξωτερικός ελεγκτής καλείται να εντοπίσει και να περιορίσει την τυχόν ύπαρξη λογιστικών λαθών ή απάτης, συνεπώς και τον ελεγκτικό κίνδυνο, όπως και να διασφαλίσει την ακρίβεια και την αξιοπιστία των λογιστικών πληροφοριών που παρέχονται και αφορούν τα αποθέματα. Σημαντικό ρόλο έχει η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, καθώς τα συμπεράσματα που εξάγονται καθορίζουν τη μετέπειτα χρήση της εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή στο ελεγκτικό του έργο.

Ο εξωτερικός έλεγχος των αποθεμάτων έχει ως στόχο την επιβεβαίωση της φυσικής τους ύπαρξης και της κατοχής τους από την οικονομική οντότητα, μέσω νόμιμων παραστατικών, καθώς και την εξακρίβωση της ορθής χρήσης των μεθόδων αποτίμησης, λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Για την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων ο ελεγκτής, σύμφωνα με τα ΔΠΕ, έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει την εργασία εμπειρογνώμονα. Ο εμπειρογνώμονας κατέχει εξειδικευμένες γνώσεις, τις οποίες δεν διαθέτει ο ελεγκτής, αλλά τις χρειάζεται για να εξασφαλίσει μία επαρκή και κατάλληλη ελεγκτική μαρτυρία.

Οι διαδικασίες που θα ακολουθήσει ο εξωτερικός ελεγκτής βασίζονται στον υπολογισμό του επιπέδου του ελεγκτικού κινδύνου. Σύμφωνα με τα ΔΠΕ 300⁴⁶ και 315⁴⁷ (Λουμιώτης και Τζίφας (2018)), ο ελεγκτής καλείται να: (α) μάθει την επιχειρηματική δραστηριότητα της εταιρίας, (β) αξιολογήσει το σύστημα εσωτερικού της ελέγχου και του ελεγκτικού της κινδύνου, (γ) καθορίσει το επίπεδο σημαντικότητας και τέλος, (δ) αποφασίσει εάν θα χρειαστεί την εργασία εμπειρογνώμονα, πριν καθορίσει τη μεθοδολογία που θα ακολουθήσει κατά τη διενέργεια του ελέγχου.

4.9 Έλεγχος Χρεογράφων και Απαιτήσεων

Σύμφωνα με το ΕΓΛΣ και τα ΕΛΠ, στην τρίτη ομάδα παρακολουθούνται οι βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις, τα χρηματοοικονομικά και λοιπά περιουσιακά στοιχεία μιας επιχείρησης.

⁴⁶ ΔΠΕ 300 «Σχεδιασμός ενός ελέγχου οικονομικών καταστάσεων».

⁴⁷ ΔΠΕ 315 «Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιαστικού σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της».

Τα χρεόγραφα, που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία, είναι επενδυτικά διαπραγματεύσιμα προϊόντα που εκδίδονται από μία κυβέρνηση, μια εταιρία ή κάποιον άλλο οργανισμό, αντιπροσωπεύουν οικονομική αξία και αποτελούν αποδεικτικό χρέους ή δικαίωμα σε διανεμόμενα κέρδη. Στα χρεόγραφα περιλαμβάνονται τα ομόλογα, τα έντοκα γραμμάτια του δημοσίου, τα μερίδια των αμοιβαίων κεφαλαίων, τα προθεσμιακά συμβόλαια, τα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, τα συμβόλαια δικαιωμάτων προαίρεσης, τα παραστατικά απόκτησης μετοχών, οι μετοχές, καθώς και άλλα προϊόντα που μπορούν να διαπραγματευτούν στη χρηματοοικονομική αγορά (Μπατσινίλας και Πατατούκας⁴⁸ (2012)).

Όσο αφορά τις βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις, είναι εισπρακτέοι λογαριασμοί που οφείλονται στην παροχή υπηρεσιών ή στην πώληση προϊόντων επί πιστώσει από πελάτες και πρόκειται να εισπραχθούν το αργότερο μέχρι το τέλος της επόμενης χρήσης.

Η οργάνωση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ομαλή και αποδοτική λειτουργία μιας επιχείρησης.

Από την πλευρά του ελέγχου των χρεογράφων που κατέχει η επιχείρηση, θα πρέπει να καθοριστούν, αλλά και να εξεταστούν, μια σειρά από ελεγκτικές διαδικασίες που έχουν σκοπό να τεκμηριώσουν την ελεγκτική άποψη που θα συμβάλλει στην ορθή και απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου είναι αρμόδιο να εξετάσει εάν τηρήθηκαν οι διαδικασίες τόσο κατά την αγορά όσο και κατά την πώληση των χρεογράφων, εάν έγινε σωστά η λογιστική απεικόνιση της συναλλαγής, της αποτίμησης, είτε στο τέλος της χρήσης είτε στην ημερομηνία πώλησης τους, καθώς και η εγγραφή του μερίσματος που πιθανόν προκύπτει. Επιπλέον, διασφαλίζει την ασφαλή φύλαξη και προστασία των χρεογράφων από διάφορους κινδύνους, όπως και την επίτευξη υψηλών αποδόσεων επί των επενδεδυμένων κεφαλαίων που τα αφορούν. Τέλος, εξίσου σημαντική είναι και η εξακρίβωση της συνεπούς εφαρμογής των αποφάσεων της διοίκησης (Τσακλάγκανος⁴⁹ (2005)).

Από τη σκοπιά του ελέγχου των απαιτήσεων, βασική επιδίωξη είναι η διασφάλιση και η σωστή διαχείρισή τους. Ο εσωτερικός ελεγκτής καλείται να ελέγξει την πιστοληπτική ικανότητα των πελατών της εταιρίας, για να προβλέψει τυχόν επισφάλειες, τη συμφωνία των λογαριασμών των απαιτήσεων, όπως και την παρακολούθηση της διαχείρισης αυτών και φυσικά την εφαρμογή των αποφάσεων της διοίκησης.

⁴⁸ Μπατσινίλας, Ε. και Πατατούκας, Κ. (2012), «Σύγχρονη Λογιστική: Σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα και με αναφορά κατά θέμα στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα». Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

⁴⁹ Τσακλάγκανος, Α. (2005), «Ελεγκτική». Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.

Για τον έλεγχο των χρεογράφων και των απαιτήσεων, ο εξωτερικός ελεγκτής καλείται να αξιολογήσει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου έτσι ώστε να συγκεντρώσει πληροφορίες που σχετίζονται με (Νεγκάκης και Ταχυνάκης⁵⁰ (2017)):

- ✓ Τη διενέργεια αγορών και πωλήσεων χρεογράφων σύμφωνα με τις αποφάσεις της διοίκησης.
- ✓ Τις επενδύσεις σε χρεόγραφα, τις ημερομηνίες λήξης τους και τις αποδόσεις τους, καθώς και τη σχετική ενημέρωση του διοικητικού συμβουλίου.
- ✓ Την ύπαρξη των κατάλληλων δικαιολογητικών και παραστατικών που αφορούν τις αγοραπωλησίες χρεογράφων.
- ✓ Την ορθή λογιστική καταχώρηση που αφορά την αγορά ή την πώληση χρεογράφων από το αρμόδιο πρόσωπο.
- ✓ Τη φύλαξη των χρεογράφων σε ασφαλές σημείο, όπως θυρίδα τραπεζής ή χρηματοκιβώτιο.
- ✓ Τη φυσική απογραφή των χρεογράφων.
- ✓ Την ορθή είσπραξη και καταχώρηση των αποδόσεών τους, όπως τόκοι, μερίσματα κτλ.

Με λίγα λόγια, ο εξωτερικός έλεγχος έχει ως στόχο την ενίσχυση της αξιοπιστίας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και τον έλεγχο των πληροφοριών που παρέχονται και σχετίζονται με τα χρεόγραφα.

4.10 Έλεγχος Χρηματικών Διαθεσίμων

Με τον όρο «Χρηματικά Διαθέσιμα» εννοούμε τα μετρητά που έχει στη διάθεσή της η επιχείρηση για την κάλυψη των ταμειακών της αναγκών. Ο λογαριασμός εμφανίζει πάντοτε χρεωστικό υπόλοιπο. Η ύπαρξη πιστωτικού υπολοίπου δηλώνει την απόκρυψη εσόδων από πωλήσεις (Καραγιώργος⁵¹ (2013)).

⁵⁰ Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2017), «Ελεγκτική: Εσωτερικός Έλεγχος». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

⁵¹ Καραγιώργος, Θ. (2013), «Χρηματοοικονομική Λογιστική». Θεσσαλονίκη: Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε.

Ο εσωτερικός έλεγχος των χρηματικών διαθεσίμων ασχολείται με την ορθή καταχώρηση, παρακολούθηση και παρουσίαση τους στα λογιστικά βιβλία και την εφαρμογή των αποφάσεων της διοίκησης που τα αφορούν. Καθώς τα χρηματικά διαθέσιμα είναι ένας λογαριασμός που κινείται τακτικά, είτε για εισπράξεις είτε για πληρωμές, ο έλεγχός τους πρέπει να είναι ενδελεχής έτσι ώστε να μην υπάρχουν περιθώρια παρεκκλίσεων (Τσακλάγκανος (2005)).

Αρμοδιότητες του εξωτερικού ελέγχου είναι η εξακρίβωση της φυσικής τους ύπαρξης και η ορθή χρήση των μεθόδων αποτίμησης, λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισής τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Οι εξωτερικοί ελεγκτές, για να επαληθεύσουν τα αποτελέσματά τους, διενεργούν τυχαίες δειγματοληψίες.

Ο έλεγχος των χρηματικών διαθεσίμων καθίσταται εξαιρετικά σημαντικός, καθώς, εξαιτίας της φύσης τους, προσφέρουν τη μεγαλύτερη δυνατότητα απάτης σε σχέση με τα υπόλοιπα περιουσιακά στοιχεία.

4.11 Έλεγχος Καθαρής Θέσης

Η «Καθαρή Θέση» περιλαμβάνει το σύνολο των χρημάτων που έχουν επενδυθεί στην επιχείρηση και τα τυχόν παρακρατηθέντα κέρδη που έχουν προκύψει κατά τη διάρκεια της λειτουργίας της (Καραγιώργος (2013)).

Με βάση τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα (ΔΛΠ) δεν υπάρχει συγκεκριμένο ΔΛΠ που να ασχολείται αποκλειστικά με την λογιστική αντιμετώπιση της καθαρής θέσης. Γενικά, αρκετά πρότυπα επιδρούν στην καθαρή θέση, ανάλογα με το αντικείμενό τους. Για παράδειγμα τα ΔΛΠ 1 και 8 ασχολούνται με τη σύνταξη της Κατάστασης Μεταβολών Ιδίων Κεφαλαίων, το ΔΛΠ 12 έχει ως αντικείμενο τον τρέχοντα και τον αναβαλλόμενο φόρο των στοιχείων που επιδρούν απευθείας στην καθαρή θέση, τα ΔΛΠ 16 και 38 αναφέρονται στις διαφορές αναπροσαρμογής αξίας των παγίων, το ΔΛΠ 32 περιγράφει τη λογιστική αντιμετώπιση των συμμετοχικών τίτλων, των σύνθετων χρηματοοικονομικών μέσων και των μετατρέψιμων ομολογιακών δανείων κτλ.

Σκοπός του εσωτερικού ελέγχου της καθαρής θέσης είναι η εξακρίβωση της ορθής καταχώρησης, παρακολούθησης, λειτουργίας και παρουσίασης των λογαριασμών που απαρτίζουν την καθαρή θέση και τη συμμόρφωσή τους με την ισχύουσα νομοθεσία. Επιπλέον, ελέγχεται η εφαρμογή των αποφάσεων που λαμβάνονται από τα διοικητικά στελέχη, καθώς και κατά πόσο η οικονομική μονάδα προστατεύεται από διάφορους

κινδύνους, όπως κλοπή, απάτη, απώλεια εμπορευμάτων κτλ. Τέλος, επαληθεύεται το ύψος της απόδοσης των επενδεδυμένων κεφαλαίων, καθώς και το κατά πόσο η ισχύουσα νομοθεσία που αφορά τη φορολόγηση της επιχείρησης χρησιμοποιείται υπέρ της.

Βασική επιδίωξη του εξωτερικού ελεγκτή, σύμφωνα με τους Νεγκάκης και Ταχυνάκης⁵² (2017), είναι η επιβεβαίωση της ύπαρξης των μετοχών, η ορθή διαδικασία πληρωμής των μερισμάτων και η παρακράτηση των κερδών για τη δημιουργία αποθεματικών χρησιμοποιώντας ως γνώμονα τις αποφάσεις της διοίκησης. Επιπλέον, διασταυρώνεται η κατοχή των απαραίτητων και νόμιμων παραστατικών, καθώς και η ορθή παρακολούθησή και απεικόνισή τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Οι λογαριασμοί που αποτελούν την καθαρή θέση είναι κυρίως λογαριασμοί με μεγάλα πιστωτικά υπόλοιπα, ελάχιστες κινήσεις κατά τη διάρκεια της χρήσης και φέρουν νομικές δεσμεύσεις που δεν αφήνουν πολλά περιθώρια για παρατυπίες. Συνεπώς, από τη φύση τους οι συγκεκριμένοι λογαριασμοί, περιορίζουν την πιθανότητα απάτης. Επομένως, κύριος ρόλος του εξωτερικού ελεγκτή για τον έλεγχο των λογαριασμών της καθαρής θέσης είναι η αξιολόγηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και των πληροφοριών που αυτό παρέχει.

4.12 Έλεγχος Μακροχρόνιων και Βραχυχρόνιων Υποχρεώσεων

Μία οικονομική οντότητα δημιουργεί κάποιες υποχρεώσεις (χρέη) με σκοπό τη χρηματοδότηση της επιχειρηματικής της δραστηριότητας και της παραγωγικής της διαδικασίας. Οι υποχρεώσεις της επιχείρησης ανάλογα με το χρόνο λήξης τους διακρίνονται σε βραχυχρόνιες και μακροχρόνιες.

Ως βραχυχρόνιες χαρακτηρίζονται οι υποχρεώσεις που προσδοκείται πως θα εξοφληθούν σε διάστημα μικρότερο ή ίσο των 12 μηνών. Λογαριασμοί που θεωρούνται βραχυχρόνιες υποχρεώσεις είναι οι Προμηθευτές, τα Γραμμάτια πληρωτέα, οι Υποχρεώσεις από φόρους και τέλη, οι Ασφαλιστικοί οργανισμοί κτλ.

Ως μακροχρόνιες χαρακτηρίζονται όλες οι υπόλοιπες υποχρεώσεις. Για παράδειγμα, τραπεζικά δάνεια με πολυετή διάρκεια εξόφλησης, ομολογιακά δάνεια, αγορές με μακροχρόνια πίστωση κτλ.

⁵² Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2017), «Ελεγκτική: Εσωτερικός Έλεγχος». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

Στη δικαιοδοσία του εσωτερικού ελέγχου, όσο αφορά τον έλεγχο των μακροχρόνιων και των βραχυχρόνιων υποχρεώσεων μιας επιχείρησης, εμπίπτουν διαδικασίες που αφορούν τη σύγκριση πραγματικών και λογιστικών στοιχείων με σκοπό την αποφυγή πιθανών παρεκκλίσεων στα διάφορα επίπεδα λειτουργιών.

Σημείο ιδιαίτερης προσοχής χρήζει η εξέταση πιθανής υπερεκτίμησης των υποχρεώσεων για την κάλυψη κάποιου προβλήματος είτε στα ταμειακά διαθέσιμα είτε στο κυκλοφορούν ενεργητικό. Ειδικότερα, η ύπαρξη ενός ελλείμματος λόγω υπεξαίρεσης μπορεί να μεταφερθεί σε μείωση των επιταγών πληρωτέων. Έτσι μειώνονται, στον ισολογισμό, οι επιταγές πληρωτέες, ενώ το ποσό της υπεξαίρεσης δεν εμφανίζεται στα αποτελέσματα χρήσεως και συνεπώς δεν οδηγεί σε μείωση των ιδίων κεφαλαίων (Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2017)).

Από την πλευρά του, ο εξωτερικός ελεγκτής, καλείται να αξιολογήσει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Συγκεκριμένα, αναλαμβάνει να επιβεβαιώσει την ύπαρξη της εκάστοτε υποχρέωσης, την πληρωμή των μερισμάτων, την καταβολή των υποχρεώσεων προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και το δημόσιο, την καταβολή των οφειλόμενων δόσεων προς τις τράπεζες και τις λοιπές υποχρεώσεις της οικονομικής οντότητας.

Η φύση των λογαριασμών που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις, τους καθιστά επιρρεπείς σε παρεκκλίσεις, καθώς είναι πολύ εύκολο να υποεκτιμηθούν. Εάν μία λογιστική εγγραφή που αφορά μια υποχρέωση της επιχείρησης δεν καταγραφεί, είναι πολύ πιο δύσκολο να αποκαλυφθεί, σε σύγκριση με τη διενέργεια μιας πλασματικής λογιστικής εγγραφής. Γι' αυτό το λόγο, ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να εξετάσει εάν υπάρχουν ακαταχώρητοι λογαριασμοί κατά το τέλος του έτους, οι οποίοι θα έπρεπε να εμφανίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

4.13 Έλεγχος Εσόδων

Σύμφωνα με το ΔΛΠ 18 (Νεγκάκης⁵³ (2015)), που αφορά τη λογιστική διαχείριση των εσόδων, ως έσοδο χαρακτηρίζεται η μικτή (ακαθάριστη) εισροή οικονομικών ωφελειών που προέρχεται από την κανονική δραστηριότητα της επιχείρησης κατά τη διάρκεια της διαχειριστικής περιόδου και η οποία οδηγεί σε αύξηση των ιδίων κεφαλαίων (πέρα από εκείνη που σχετίζεται με την εισφορά κεφαλαίου από τους μετόχους).

Η λογιστικοποίηση των εσόδων πρέπει να γίνεται σύμφωνα με την αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων και την αρχή του συσχετισμού των εσόδων με τα έξοδα. Συνεπώς, πρέπει να

⁵³ Νεγκάκης, Χ. (2015), «Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: θεωρία και πρακτική». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

υπάρχει μια αντιστοιχία των εσόδων που πραγματοποιήθηκαν με τα έξοδα που απαιτήθηκαν για τη δημιουργία των συγκεκριμένων εσόδων.

Για τον λογαριασμό των εσόδων, όπως αναφέρουν οι Νεγκάκης και Ταχυνάκης⁵⁴ (2017), ο εσωτερικός έλεγχος στοχεύει στο να:

- ✓ Επιβεβαιώσει πως όλες οι συναλλαγές των πωλήσεων αφορούν την τρέχουσα χρήση, έχουν καταχωρηθεί στους σχετικούς λογαριασμούς και αφορούν πραγματικές συναλλαγές.
- ✓ Εξετάσει κατά πόσο τα λογιστικά στοιχεία που εκδίδονται και λαμβάνονται είναι αληθή.
- ✓ Ελέγξει πως οι λογαριασμοί των εσόδων παρακολουθούνται και παρουσιάζονται σύμφωνα με τις λογιστικές αρχές.
- ✓ Επαληθεύσει πως εφαρμόζονται και ακολουθούνται οι αποφάσεις των διοικητικών στελεχών.

Στον αντίποδα, ο εξωτερικός ελεγκτής έχει ως στόχο την επιβεβαίωση της ύπαρξης του εσόδου, την κατοχή των νόμιμων παραστατικών από την ελεγχόμενη οικονομική οντότητα και την ορθή λογιστική παρακολούθηση, αποτίμηση και εμφάνιση τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Εξαιτίας της ευαισθησίας που παρουσιάζει ο λογαριασμός των εσόδων, πριν ο ελεγκτής αναλάβει τη διενέργεια ενός ελέγχου, ζητά έγγραφη διαβεβαίωση από τη διοίκηση στην οποία αναγράφεται το είδος, η κατηγορία, η μορφή και το χρηματικό ύψος των εσόδων.

4.14 Έλεγχος Εξόδων

Ως έξοδο, σύμφωνα με τους Νεγκάκης και Ταχυνάκης (2017), ορίζεται κάθε εθελούσια ανάλωση υπηρεσιών συντελεστών παραγωγής, την οποία πραγματοποιεί η επιχείρηση, στα πλαίσια επιδίωξης του σκοπού της. Στα έξοδα λογίζεται και ο φόρος εισοδήματος, τόσο ο τρέχων όσο και ο αναβαλλόμενος.

⁵⁴ Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2017), «Ελεγκτική: Εσωτερικός Έλεγχος». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

Στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα δεν υπάρχει συγκεκριμένο ΔΛΠ το οποίο να ασχολείται αποκλειστικά με τη λογιστική αντιμετώπιση των εξόδων, αλλά υπάρχει μία σειρά προτύπων που συνδέεται με αυτά, είτε έμμεσα είτε άμεσα. Κάθε ΔΛΠ αναφέρει την αντιμετώπιση εκείνων των εξόδων που συνάδουν με το κύριο αντικείμενό του.

Το τμήμα του εσωτερικού ελέγχου καλείται να συγκρίνει τα πραγματικά με τα λογιστικά στοιχεία με στόχο την εμφάνιση πιθανών παρεκκλίσεων που μπορεί να προκύψουν στα διάφορα επίπεδα λειτουργιών και αφορούν τους συγκεκριμένους λογαριασμούς. Ειδικότερα, εστιάζει στην ορθή λογιστικοποίηση των εξόδων, στη συμμόρφωση με τις αποφάσεις της διοίκησης και τους υπόλοιπους κινδύνους που μπορούν να εμφανιστούν.

Από την άλλη πλευρά, ο εξωτερικός ελεγκτής αναλαμβάνει να επιβεβαιώσει την ύπαρξη των εξόδων και να την επαληθεύσει μέσω της κατοχής των νόμιμων παραστατικών. Επιπλέον, ελέγχει την ορθότητα της λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισής τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις της ελεγχόμενης μονάδας.

Από τη φύση τους, οι λογαριασμοί των εξόδων, δίνουν τη δυνατότητα παραποίησης των παρεχόμενων λογιστικών πληροφοριών, π.χ. μέσω μιας εικονικής υπερεκτίμησης των χρεωστικών υπολοίπων. Γι' αυτό το λόγο, ο εξωτερικός ελεγκτής πρέπει να αξιολογήσει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου σχετικά με τους συγκεκριμένους λογαριασμούς. Επίσης, οφείλει να εξετάσει την ύπαρξη μη καταχωρημένων εξόδων των οποίων οι υποχρεώσεις πρέπει να απεικονισθούν και να λογιστικοποιηθούν στο τέλος του έτους.

Συνεπώς, ο ελεγκτής, πριν αναλάβει έναν έλεγχο, πρέπει να ζητήσει από τη διοίκηση έγγραφη διαβεβαίωση για το είδος, την κατηγορία, τη μορφή και το χρηματικό ύψος των εξόδων της εταιρίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα εργασία ασχολήθηκε με την ανάλυση ενός φαινομένου που εμφανίστηκε τους τελευταίους αιώνες στην οικονομία, το φαινόμενο της δημιουργικής λογιστικής. Οι αυξανόμενες απαιτήσεις του γενικότερου οικονομικού περιβάλλοντος για την απόδοση των επιχειρήσεων δίνει το έναυσμα στα άτομα που καταρτίζουν τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας επιχείρησης, να «πειράζουν» τα νούμερα και να παρέχουν στους χρήστες ένα ωραιοποιημένο αποτέλεσμα, το οποίο συνάδει με τους στόχους που έχουν θέσει τα διοικητικά στελέχη.

Σύμφωνα με όσα αναλύθηκαν στην εργασία, αντιλαμβανόμαστε πως ο εντοπισμός των τεχνικών της δημιουργικής λογιστικής είναι αρκετά δύσκολος και χρειάζεται μεγάλη εμπειρία από τη μεριά του ελεγκτή. Ως βοήθεια, ο ελεγκτής θέτει ορισμένες δικλίδες ασφαλείας οι οποίες συμβάλλουν στην εμφάνιση χρήσης ορισμένων τεχνικών σχετικά πιο εύκολα, αλλά και πάλι το έργο που καλείται να επιτελέσει απαιτεί, σε μεγάλο βαθμό, τη χρήση της επαγγελματικής του κρίσης. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένα μοτίβα τα οποία να φανερώνουν τις διάφορες τεχνικές που πιθανόν να χρησιμοποιούνται. Ούτε, βέβαια, υπάρχουν τα κατάλληλα επιχειρήματα τα οποία να αποτρέπουν τα διοικητικά στελέχη των επιχειρήσεων από τη χρήση τους. Αυτό συμβαίνει κυρίως, καθώς οι απόψεις δίστανται για το αν η χρήση τους είναι νόμιμη ή όχι και πως όλα αυτά ερμηνεύονται από τον ηθικό κώδικα.

Η εργασία, επιπλέον, ερευνά εάν η δημιουργική λογιστική ταυτίζεται με την απάτη ή όχι, καθώς η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων, με τη χρήση των συγκεκριμένων τεχνικών, προαπαιτεί την άριστη γνώση των λογιστικών κανόνων και κανονισμών και τη χρήση τους προς όφελος της διοίκησης και της επιχείρησης. Συνεπώς, όπως υποστηρίζουν πολλοί συγγραφείς, δεν μιλάμε για απάτη αλλά για εφαρμογή των κανόνων κατά επιλογή. Βεβαίως, υπάρχει και ο αντίλογος. Έπειτα, αναφέρονται οι λόγοι που ωθούν τα διοικητικά στελέχη να χρησιμοποιήσουν τέτοιου είδους τεχνικές και κατά πόσο αυτό είναι ηθικό ή όχι.

Στη συνέχεια, δίνεται ο ορισμός της ελεγκτικής επιστήμης. Σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, υπάρχουν πολλοί τρόποι διάκρισης της ελεγκτικής επιστήμης, χρησιμοποιώντας διαφορετικό κριτήριο κάθε φορά. Ένα κριτήριο είναι η εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη επιχείρηση, το οποίο διακρίνει τον έλεγχο σε εξωτερικό και εσωτερικό.

Όσον αφορά τον εξωτερικό έλεγχο, ο ορκωτός ελεγκτής είναι ανεξάρτητος από την επιχείρηση και αναλαμβάνει να οργανώσει τον έλεγχο με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε να περιορίσει τα λάθη και η γνώμη που θα εκφέρει για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις να είναι η αρμόζουσα.

Στον εσωτερικό έλεγχο, ο εσωτερικός ελεγκτής συνάπτει σχέση εργασίας με την επιχείρηση. Ο ρόλος του είναι επικουρικός και περιλαμβάνει την οικονομική οργάνωση της εταιρίας, την κατανομή αρμοδιοτήτων και την τήρηση και εφαρμογή των κανόνων και των αποφάσεων της διοίκησης.

Επιπλέον, παρουσιάζεται το πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου COSO. Ένα πλαίσιο σύμφωνα με το οποίο η κάθε επιχείρηση πρέπει να αναπτύξει εσωτερικές δικλίδες ασφαλείας, κυρίως στους τομείς δραστηριότητάς της, οι οποίες θα εμποδίζουν πιθανές παρεκκλίσεις από τους λογιστικούς κανόνες και θα πιστοποιούν την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων που παρέχονται από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της. Τέλος, αναφέρονται περιπτώσεις λογαριασμών που είναι επιρρεπείς σε παρεκκλίσεις και λάθη και χρειάζονται περισσότερη προσοχή από τους ελεγκτές και ίσως μία ιδιαίτερη μεταχείριση.

Χρησιμοποιώντας ως έναυσμα τη συγκεκριμένη εργασία θα μπορούσε να ερευνηθεί το ποσοστό χρήσης των τεχνικών δημιουργικής λογιστικής και το τι μπορούν να κάνουν οι ελεγκτές για την ανακαλύψουν και να την περιορίσουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΡΘΡΑ

- ♦ Ahrum, C., Jong-Hag, C. & Byungcherl, C.S. (2018) “The Joint Effect of Audit Quality and Legal Regimes on the Use of Real Earnings Management: International Evidence”. *Contemporary Accounting Research*, Vol. 35(4), p. 2225-2257.
- ♦ Akpanuko, E. E. & Umoren, N. J. (2018) “The influence of creative accounting on the credibility of accounting reports”. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, Vol. 16(2), p. 292-310.
- ♦ Amarjeet K. Malhotra (2013) “Curbing Creative Accounting: Role & Effectiveness of Ethics”. *International Journal of Finance and Policy Analysis*, 5(2), pp 15-26
- ♦ Amat, O. & Gowthroe, C. (2004) “Creative Accounting: Nature, Incidence and Ethical Issues”. *Journal of Economics Literature* classification, April
- ♦ Amat, O., Blake, J. & Dowds, J. (1999) “The Ethics of Creative Accounting”. *Journal of Economic Literature* Classification, M41
- ♦ Amat, O., Blake, J. & Oliveras, E. “The struggle against creative accounting: Is true and fair view part of the problem or part of the solution?”
- ♦ Balaciu, D. & Bogdan, V. “Moralities and Ethics. The Paradox of the Parable of the Unjust Steward and the Paradox of Creative Accounting”. *Journal of Economic Literature* classification, M41, p. 853-859.
- ♦ Barnea, A., Ronen, J. and Sadan, S. (1976) “Classificatory smoothing of income with extraordinary items”. *The Accounting Review*, January, p. 110-122.
- ♦ Bhasin, M.L. (2017) “Creative Accounting Practices at Satyam: The Fraud Methodology”. *Amity Business Review*, Vol. 18(1), p. 127-153.
- ♦ Blake, J., Bond, R., Amat, O. & Oliveras, E. (2000) “The Ethics of Creative Accounting – some Spanish evidence”. *Blackwell Publishers Ltd*, Vol. 9(3), p. 136-142.
- ♦ Ciocan, C. (2017) “True and FairView: Incentive or Inhibitor for Creative Accounting?”. *Economic Science Series*, XVII (1), p. 451-455.
- ♦ Coperland, R. M. (1968) “Income smoothing”. *Journal of Accounting Research*, VVI, Supplement, p. 101-116.

- ◆ Csongor, C. & Partenie, D. “Creative accounting methods used for tangible assets from the point of view of auditors”. *Journal of Economic Literature Classification*, M41, M42, p. 28-34.
- ◆ Cummings, L.S. (2007) “How to cook your books – a recipe for disaster”. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 20(4), p. 629-630.
- ◆ Diana, E.B., Bogdana, B., Lilianna, V. & Popa, L. (2014) “Colorful approach regarding creative accounting: an introspective study based on the association technique”. *Accounting and Management Information System*, Vol. 13(4), p. 643-664.
- ◆ Dregheciu, A. E. & Putan, A. “Specific Procedures and Techniques of the Creative Accounting Concerning Tangible Assets Reevaluation”. *Journal of Economic Literature classification*, M40, M41.
- ◆ ΔΠΕ 200 «Γενικοί στόχοι ανεξάρτητου ελεγκτή και η διενέργεια του ελέγχου σύμφωνα με τα ΔΠΕ».
- ◆ ΔΠΕ 210 «Συμφωνία επί των όρων ανάθεσης ελέγχου».
- ◆ ΔΠΕ 220 «Δικλίδες ποιότητας για τον έλεγχο οικονομικών καταστάσεων».
- ◆ ΔΠΕ 230 «Τεκμηρίωση του ελέγχου».
- ◆ ΔΠΕ 260 «Επικοινωνία με τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση».
- ◆ ΔΠΕ 300 «Σχεδιασμός ενός ελέγχου οικονομικών καταστάσεων».
- ◆ ΔΠΕ 315 «Εντοπισμός και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους σφάλματος μέσω κατανόησης της οντότητας και του περιβάλλοντος της».
- ◆ ΔΠΕ 320 «Ουσιώδες μέγεθος στο σχεδιασμό και στην εκτέλεση του ελέγχου».
- ◆ ΔΠΕ 330 «Οι αντιδράσεις του ελεγκτή στους εκτιμώμενους κινδύνους».
- ◆ ΔΠΕ 450 «Αξιολόγηση σφαλμάτων που εντοπίζονται κατά τη διάρκεια του ελέγχου».
- ◆ ΔΠΕ 700 «Διαμόρφωση γνώμης και έκθεση επί των οικονομικών καταστάσεων».
- ◆ ΔΠΕ 705 «Διαφοροποιήσεις στη γνώμη στην έκθεση του ανεξέλεγκτου ελεγκτή».
- ◆ Faragalla, W.A. (2015) “Creative Accounting Practices from the Accounting Professionals’ Perspective”. *Audit Financiar*, Vol. XIII(7), p. 136-149.
- ◆ Fischer, M. & Rosenzweig, K. (1995) “Attitudes of Students and Accounting Practitioners Concerning the Ethical Acceptability of Earnings Management”. *Journal of Business Ethics*, 14, p. 433-444.

- ◆ ΦΕΚ: Ν. 4449/2017, «Υποχρεωτικός έλεγχος των ετήσιων και των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, δημόσια εποπτεία επί του ελεγκτικού έργου και λοιπές διατάξεις».
- ◆ Ginta, A. I. & Tirau A. I. (2018) “Analysis of Creative Accounting – Faithfull Image Relationship and Creative Accounting – Fraud Relationship”. Economic Science Series, XVII(2), p. 599-604.
- ◆ Gowthorpe, C. & Amat, O. (2005) “Creative Accounting: Some Ethical Issues of Macro- and Micro- Manipulation”. Journal of Business Ethics, Vol. 57, p. 55-64.
- ◆ Jurinski & Lippman (1999) “Preventing Financial Fraud”. Strategic Finance, Vol. 80(10), p. 64-67.
- ◆ Kin Lo (2008) “Earnings Management and Earnings Quality”. Journal of Accounting and Economics, Vol. 45, p. 350-357.
- ◆ KPMG (2003), “Audit Committee Newsletter”. June.
- ◆ Largay, J. (2002) “Lessons from Enron”. Accounting Horizons, Vol. 16(2), p. 154
- ◆ Malhotra, A.K. (2013) “Curbing Creative Accounting: Role & Effectiveness of Ethics”. International Journal of Finance and Policy Analysis, Vol. 5(2), p. 15-26.
- ◆ Mangala, D. & Dhanda, M. (2018) “Earnings Management: Conceptual Framework and Research Developments”. The Journal of Accounting Research & Audit Practices, Vol. XVII(4), p. 7-20.
- ◆ Matis, D. & Pop, A. (2010) “Financial Accounting”, Ed. Casa Cartii de Stiinta, Cluj Napoca.
- ◆ McBarnet, D. & Whelan, C. (1999) “Creative Accounting and the Cross-eyed Javelin Thrower”. John Wiley and Sons, Chichester
- ◆ Merchant, K.A. & Rockness, J. (1994) “The ethics of managing earnings: an empirical investigation”. Journal of Accounting and Public Policy, 13, p. 79-94.
- ◆ Naser, K. H. M. (1993). “Creative financial accounting-its nature and its use”. Prentice Hall.
- ◆ Nicolaescu, C., Gomoi, B.C., Tagaduan, D. & Cernusca, L. “A students accounting professionals point of view regarding the creative accounting policies”. Lucrari Stiintifice, Vol. XVIII(I)

- ◆ Nicolaescu, C., Risti, L. & Tagaduan D. (2015) “Study regarding the Quality of Accounting Information under the Conditions of using Creative Accounting”. *Journal of Economics and Business Research*, No 1, p. 182-190.
- ◆ Ochotorena, F.R. (2018) “Creative Accounting: Ethical Challenges Confronting External Auditors Behind the Cooking of the Books”. *The Dividends: Nacpae Journal of Accounting Research*, Vol. 1(1)
- ◆ Oliveras, E. & Amat, O. “Ethics and Creative Accounting: Some empirical evidence on accounting for intangibles in Spain”. *Journal of Economic Literature Classification*, M41
- ◆ Pantea, I. P. & Bodea, G. (2013) “Financial Accounting”. Ed. Intelcredo, Deva.
- ◆ Rada, D. “Creative Accounting and Tax Evasion”. *Journal of Economic Literature Classification*, K34, K42, p. 315-319.
- ◆ Remenaric, B., Kenfelia, I. & Mijoc, I. (2018) “Creative Accounting – Motives, Techniques and Possibilities of Prevention”, *Econviews*, XXXI(1), p. 193-199.
- ◆ Ruland, R.G. (1984) “Duty, obligation and responsibility in accounting policy making”. *Journal of Accounting and Public Policy*, Fall, p. 223-237.
- ◆ Schiff, D. (1993) “The dangers of creative accounting”. *Worth, March*, p. 92-94.
- ◆ Shah, A. K. (1998) “Exploring the influences and constraints on creative accounting in the United Kingdom”. *European Accounting Review*, 7(1), p. 83-104.
- ◆ Silva, A., Zonatto, V., Margo, C. & Klann, R. (2018) “Sticky Costs Behavior and Earnings Management”, *Brazilian Business Review*, Vol. 16(2), p.191- 206.
- ◆ Vladu, A.B. “Corporate governance mechanisms and earnings management: a state of art”, *Journal of Economic Literature Classification*, M41.
- ◆ Vladu, B., Matis, D. & Roth, A. (2014) “Taxonomy of Creative Accounting Techniques According to Romanian Professional Accountants”. *Audit Financiar*, Vol. XII(3), p.52.
- ◆ Voinea, M. & Hromei, A.S. (2014) “ Valuation and Creative Accounting”. *Cross-Cultural Management Journal*, Vol. XVI(5), p. 197-208.
- ◆ www.investopedia.com
- ◆ Yadav, B. (2013) “Creative Accounting: A Literature Review”. *The Standard International Journals*, Vol. 1(5)

ΒΙΒΛΙΑ

- ♦ Beasley, M., Buckless, F., Glover, S. & Prawitt, D. (2017) “Ειδικά Θέματα Ελεγκτικής: Ανάλυση περιπτώσεων”. Λευκωσία: Εκδόσεις Πασχαλίδης.
- ♦ Grant Thornton (2006), «Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Πληροφόρησης», Τόμοι Α,Β,Γ. Αθήνα: Εκδόσεις: Grant Thornton.
- ♦ Καραγιώργος, Θ. (2013), «Χρηματοοικονομική Λογιστική». Θεσσαλονίκη: Αφοί Θ. Καραγιώργου Ο.Ε.
- ♦ Λουμιώτης, Β. (2015), «Διαχείριση Κινδύνων και Εσωτερικός Έλεγχος». Αθήνα: ΙΕΣΟΕΛ.
- ♦ Λουμιώτης, Β. και Τζίφας, Β. (2018), «Βασικές Οδηγίες Εφαρμογής Διεθνών Προτύπων Ελέγχου (ΔΠΕ)». Αθήνα: Σώμα Ορκωτών Λογιστών.
- ♦ Μπατσινίλας, Ε. και Πατατούκας, Κ. (2012), «Σύγχρονη Λογιστική: Σύμφωνα με τα Ελληνικά Λογιστικά Πρότυπα και με αναφορά κατά θέμα στα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα». Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.
- ♦ Mulford, C.W. & Comiskey, E.E. (2002) “The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices”. Wiley, New York.
- ♦ Νεγκάκης, Χ. (2015), «Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς: θεωρία και πρακτική». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.
- ♦ Νεγκάκης, Χ. και Ταχυνάκης, Π. (2017), «Ελεγκτική: Εσωτερικός Έλεγχος». Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.
- ♦ Riahi-Belkaoui, A. (2003) “Accounting – By Principle or Design?”. Praeger Publishers, London
- ♦ Riahi-Belkaoui, A. (2003) “Accounting theory”. International Thomson Business
- ♦ Τσακλάγκανος, Α. (2005), «Ελεγκτική». Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Κυριακίδη.
- ♦ Φίλιος, Β. (2013), «Δημιουργική Λογιστική». Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική.